

Escape-toets
opheffen fullscreen

Open molendag in 1800

Open molendag in 1800

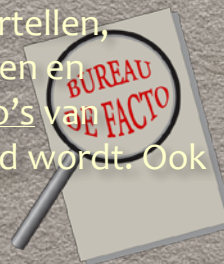

Welkom bij onze Zaanse witpapiermolens waar wij al meer dan honderd jaar het beste papier van de wereld maken.

Als molenaar ben ik vandaag uw gids bij een bezoek aan enkele van onze molens en zal u laten zien hoe wij gezamenlijk met heel veel zorg duurzaam papier maken.

Omdat de molenaar niet alles in detail zal kunnen vertellen, hebben wij van Bureau De Facto de Zaanse tekeningen en molenmodellen aangevuld met gravures en met foto's van bedrijven waar nog handgeschept papier vervaardigd wordt. Ook met hier en daar nog wat toelichtende tekst. Klik in het vervolg door op nevenstaande knoppen.

naar gravure

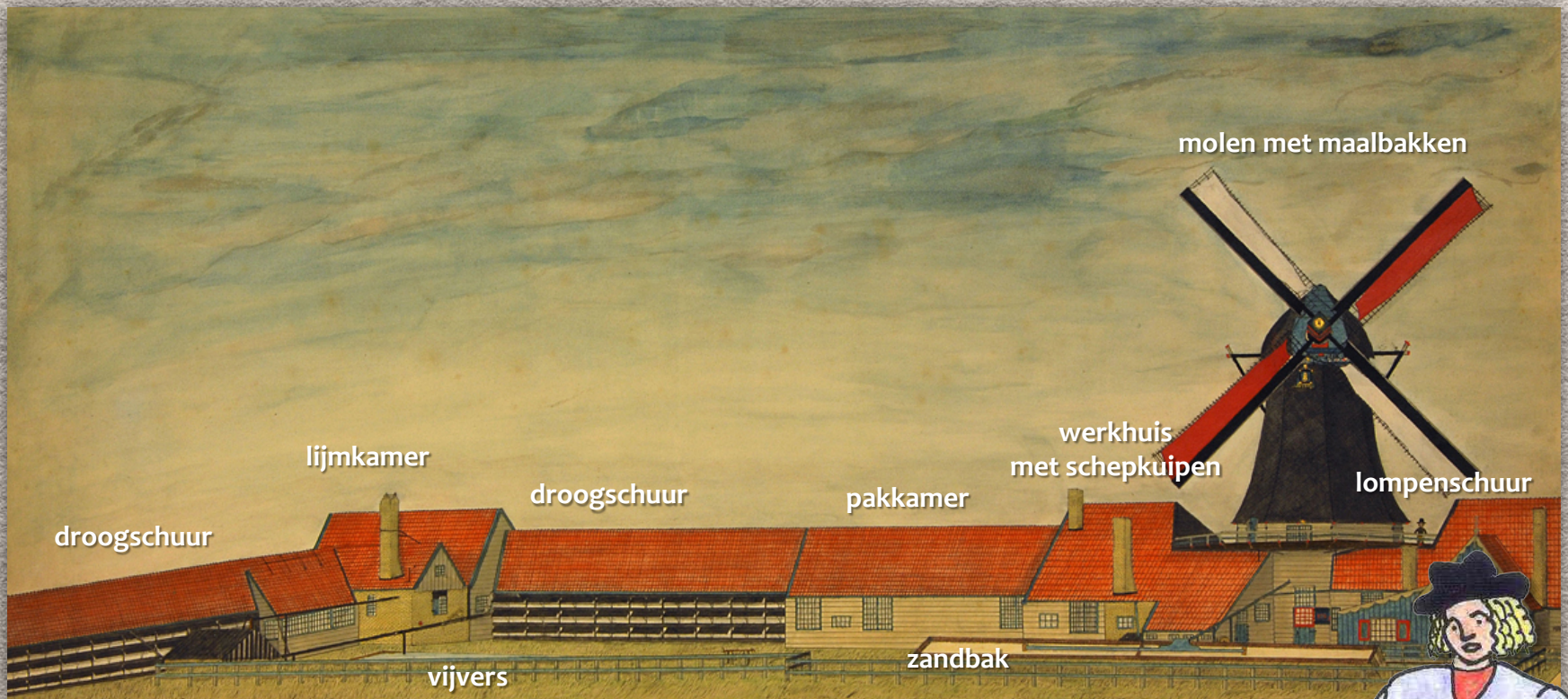
naar foto

naar bronverantwoording

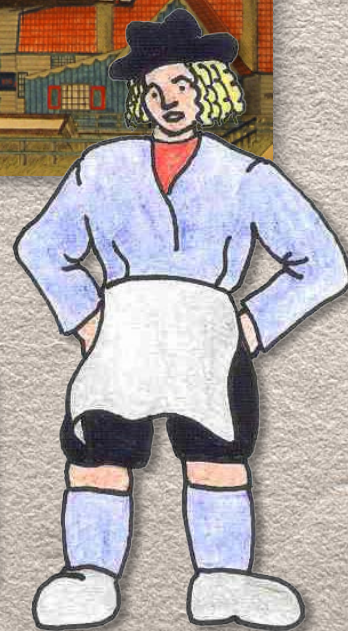

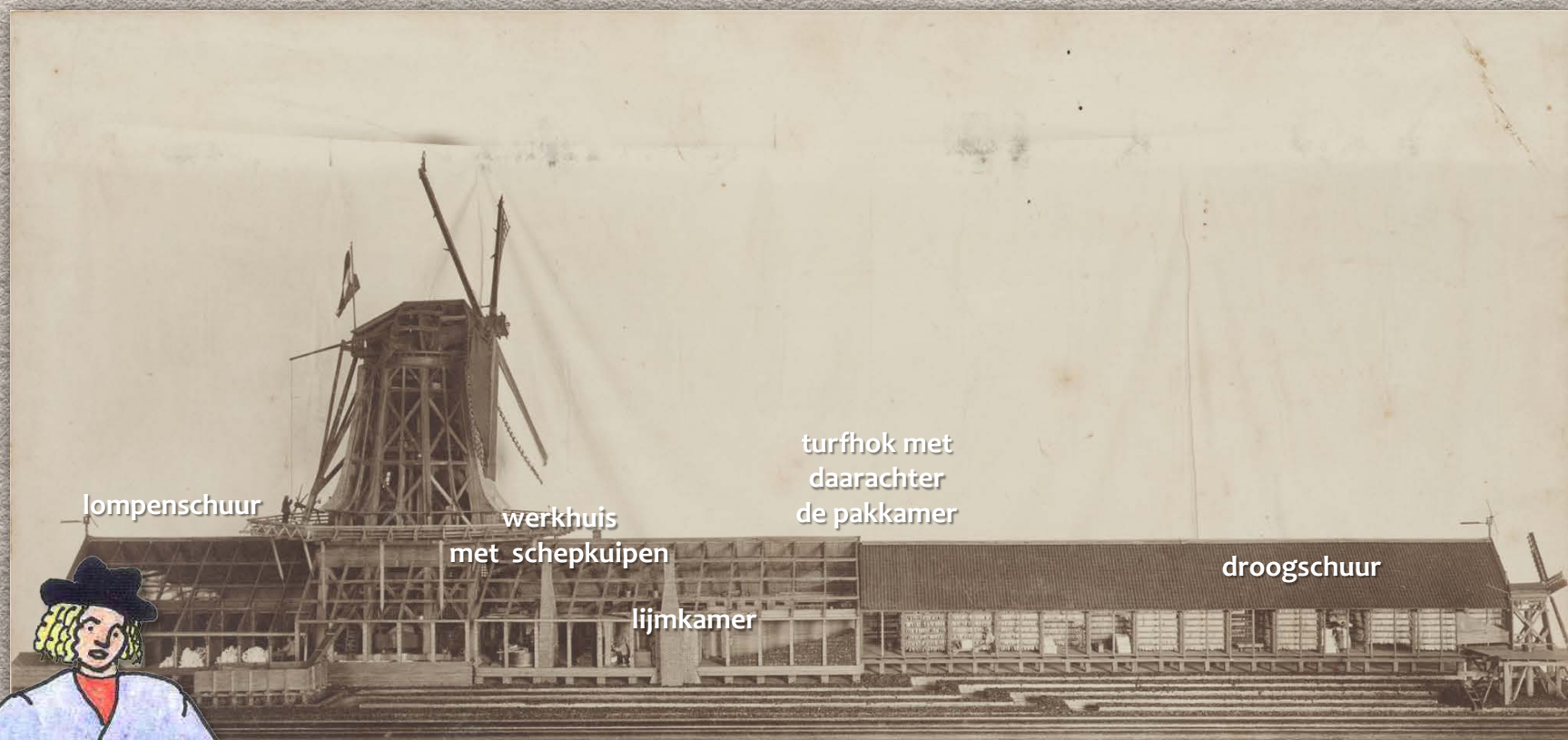

Hier staan we voor de molen 'De Vergulde Bijkorf'. Deze molen behoort, net als de overige Zaanse witpapiermolens, tot de grootste bedrijven van onze tijd. Er werken zo'n zeventig mannen, vrouwen en kinderen. De eigenaar, de firma Jacob Honigh en Zoonen, heeft heel veel geld gestoken in de molen, de apparaten en de voorraden.

Papier maken is niet makkelijk. Voor elke stap zijn er gespecialiseerde arbeiders en arbeidsters die ieder hun eigen werkruimte hebben. Kijk eens goed hoe groot een papiermolen wel niet is. De totale lengte van deze molen is zo'n 200 meter.

lompenschuur

werkhuis
met schepkuipen

lijmkamer

turfhok met
daarachter
de pakkamer

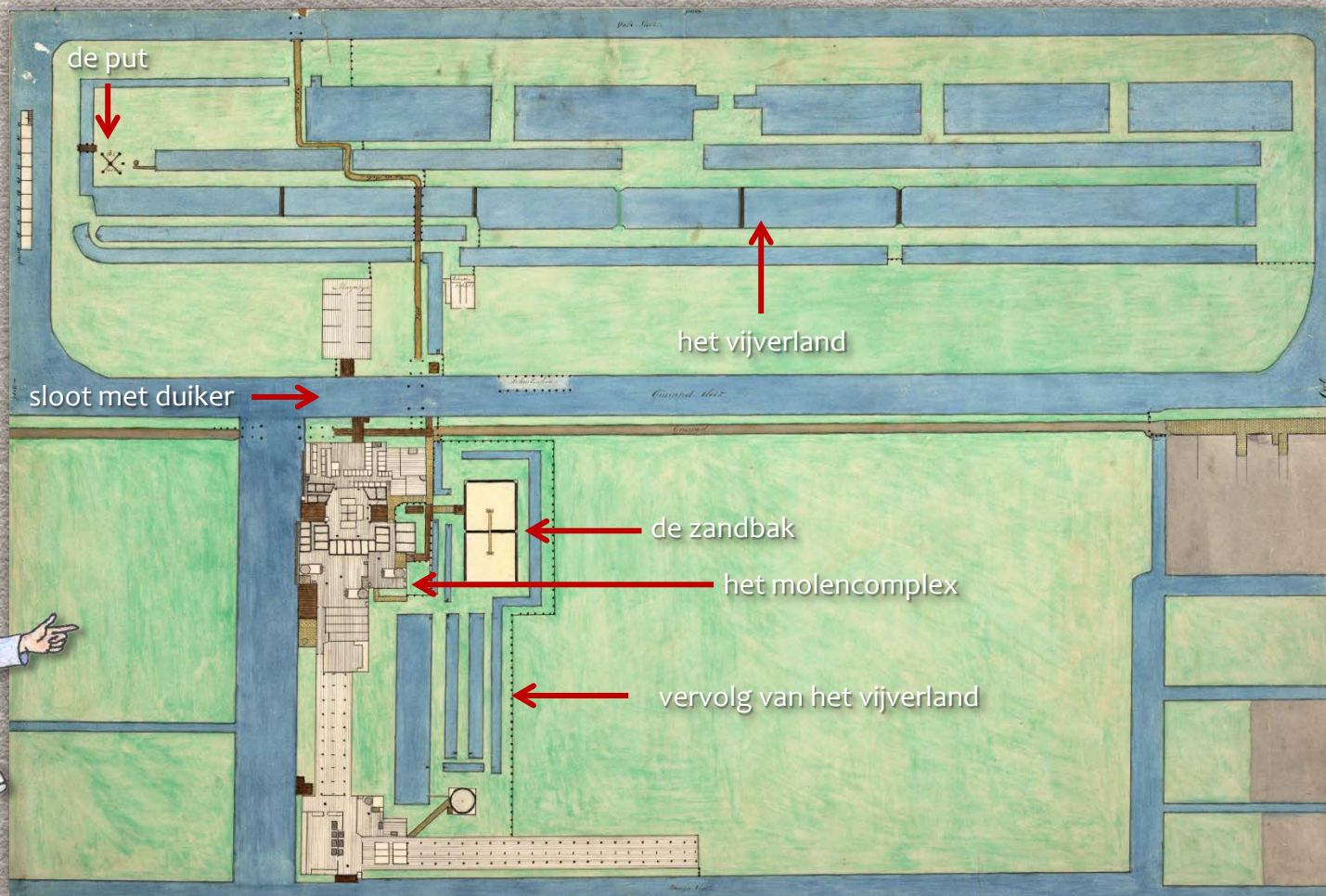
droogschuur

Alle molens hebben bijna dezelfde indeling. Toch zijn er kleine verschillen. Vergelijk bijvoorbeeld de Eendragt van de firma Van Gelder met ...

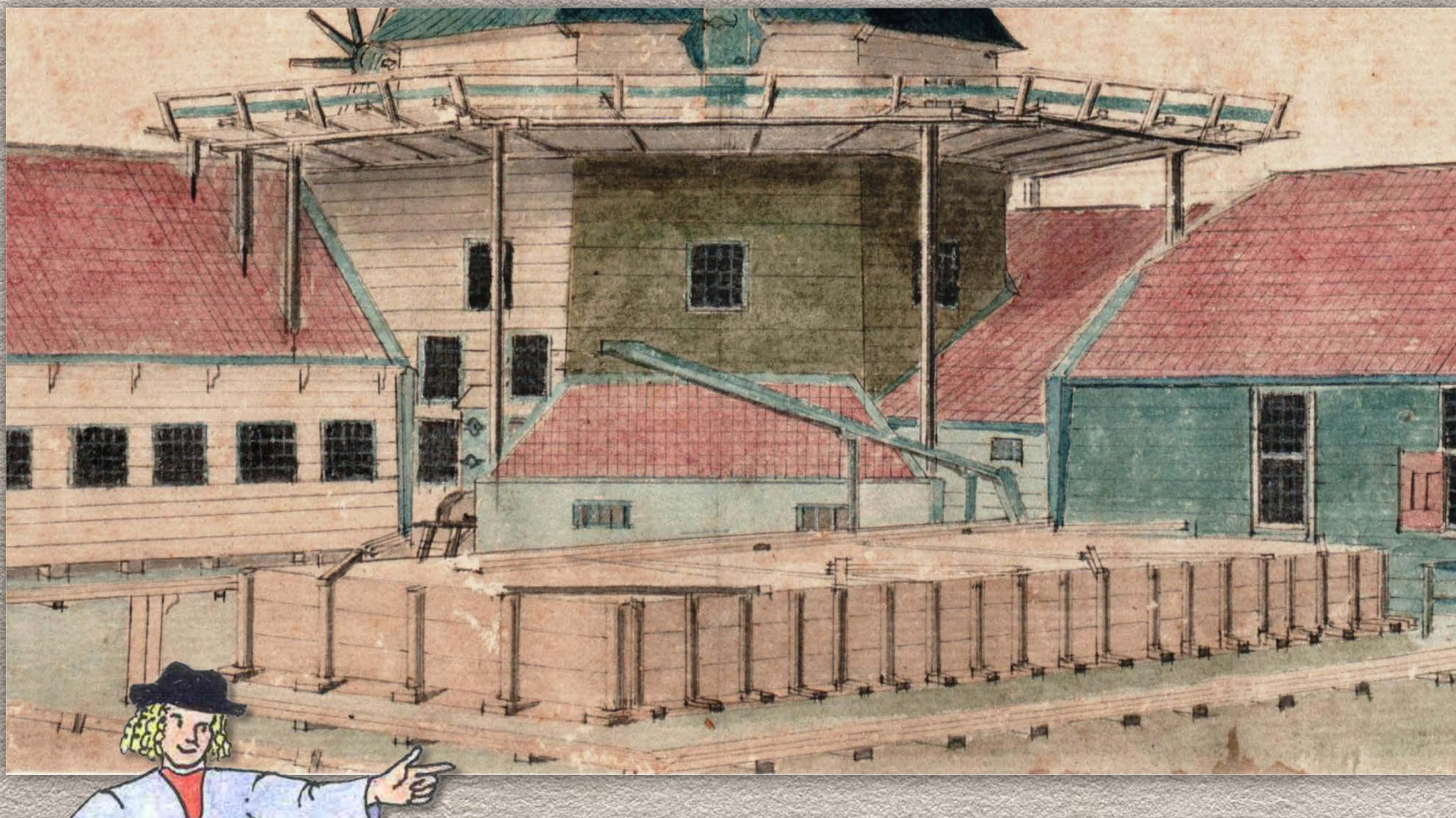
... de Bonsem van de firma Kool.

Wel geldt voor alle witpapiermolens dat zij een vijverland en een zandbak hebben. Daar gaan we nu een kijkje nemen.

Hier zijn we weer terug bij de Vergulde Bijkorf. Om één vel papier te maken hebben we zo'n 100 liter water nodig. Dat water pompen we met een molentje uit een put en leiden het dan door al deze vijvers, om onzuiverheden te laten bezinken. Bij elkaar zijn de vijvers wel anderhalve kilometer lang.

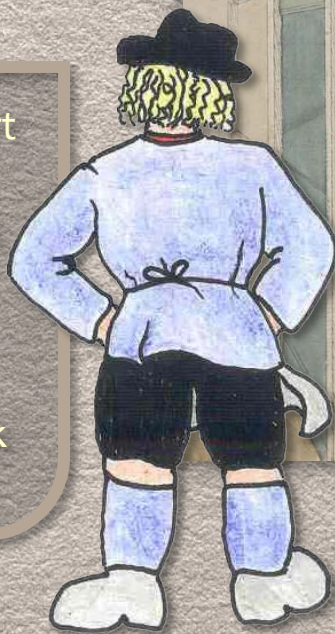
De zandbak, zoals hier bij de Bonsem, is simpel gezegd een filter dat de onzuiverheden in het water die niet in het vijverland bezonken zijn er alsnog probeert uit te halen. Uiteindelijk komt het gelige Zaanse water dan helder en zuiver de molen in en wordt het opgeslagen in de waterbakken.

Papier maken we van linnen en katoenen lommen. Die lommen worden niet willekeurig door elkaar gebruikt. Dat zien we in de voddenschuur. Hier werken vrouwen en meisjes 12 uur per dag aan de eerste bewerking van de lommen.

Deze vrouw snijdt de lommen in kleine stukjes. Zij doet dat met een scherp mes dat vóór haar op de zitbank is gemonteerd.

De versneden lommen gooit zij soort bij soort in de verschillende vakjes van de scheurbak naast haar. Het is heel stoffig werk want denk maar niet dat de lommen gewassen aankomen. Het ergste stof is er overigens al uitgeschud in een hoek van deze ruimte.

Tussendoor even werk aan de winkel voor mij. Een scheurster komt met haar dagproductie. Zij zal naar het gewicht ervan betaald krijgen.

Ze moet nog even wachten want er is net een nieuwe baal lompen binnengekomen. Ook die moet ik wegen want de lompenhandelaar wil zijn geld hebben.

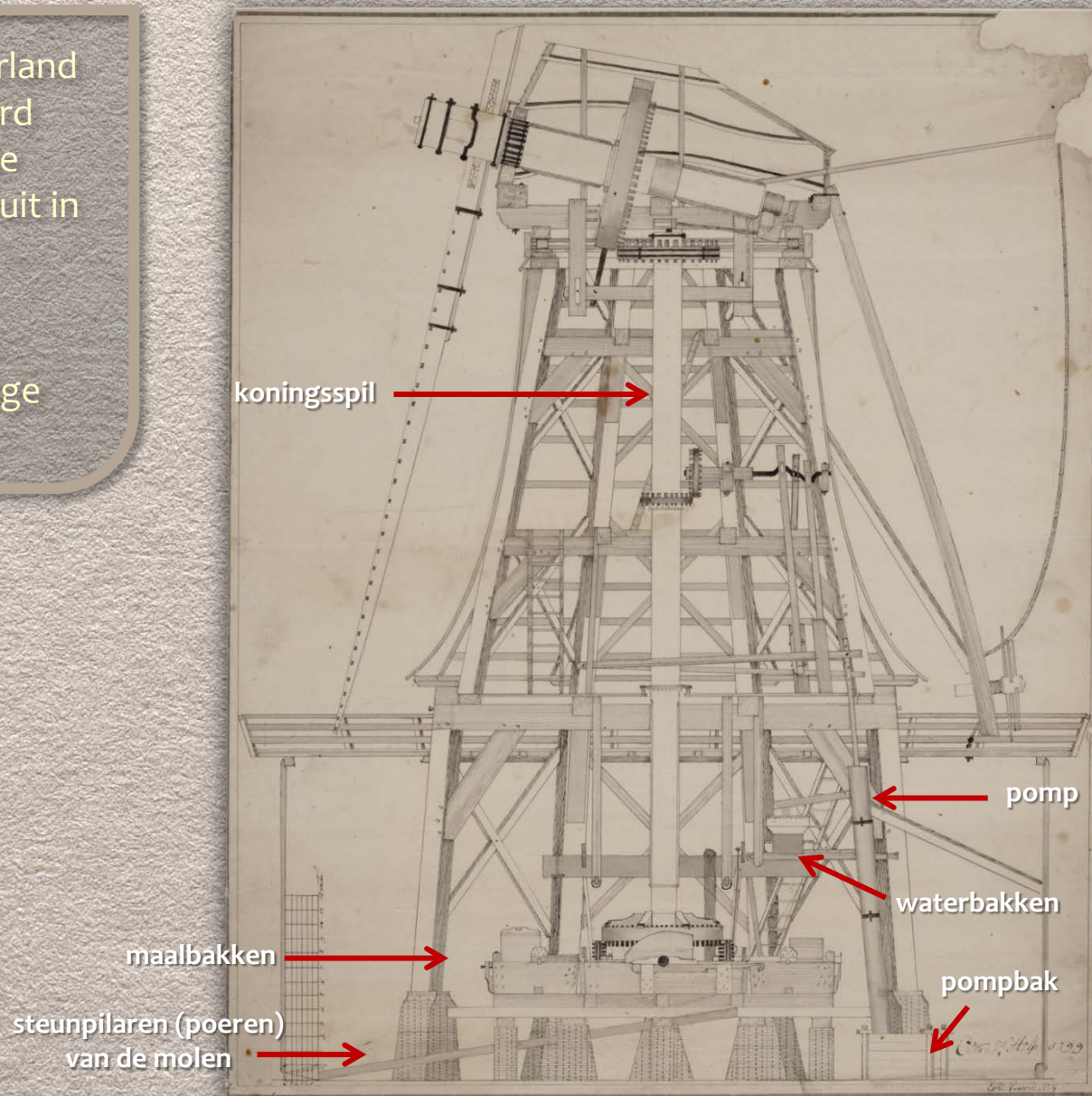
Goed, we gaan nu de eigenlijke molen binnen.

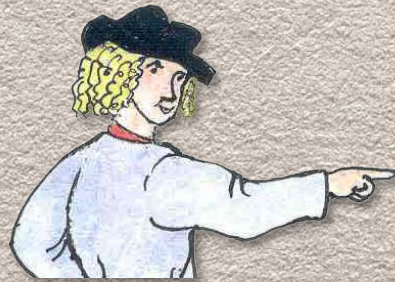
Hier draait alles om beweging, in beweging komen en beweging overbrengen waardoor apparatuur als pompen en maalbakken gaande worden gehouden.

Het is de wind die de drijfkracht geeft. Jammer genoeg waait ze niet meer dan 50 dagen per jaar sterk genoeg om de molen op volle capaciteit te laten werken!

Het water dat in het vijverland en de zandbak is gezuiverd wordt opgepompt naar de waterbakken en van daaruit in de maalbakken gestort. De koningsspil brengt de maalbakken in beweging. Is de molen geen geweldige houten machine?

In de maalbakken, de beroemde Hollandse uitvinding uit de zeventiende eeuw, door de buitenlanders ook hollanders genoemd, worden de geselecteerde lommen gewassen en tot vezels vermalen. Het malen lijkt simpel, maar iedere soort papier heeft haar eigen vezelmengsel én maalgraad. Het malen is zeker zo moeilijk als het maken van goed bier. En ik kan het weten want het is mijn werk om de juiste vezelbrij aan onze scheppers te leveren.

En nu het hart van het papiermaken: het maken van het vel door de schepper, de koetser en de heffer, die als één man samenwerken in 't werkhuis. De schepper schept vezels op zijn scheppraam, de koetser haalt het vel ervan af, legt het tussen vilten op een stapel en schuift deze in de droogpers. De heffer haalt de stapel weer uit elkaar. Zo dadelijk meer daarover.

Het werk van de schepper is het moeilijkst. De gemalen vezels drijven in het water van de schepkuip waaruit zij door hem op een soort zeef worden geschept. Het water druipt weg en op de zeef vormt zich een matje van vezels.

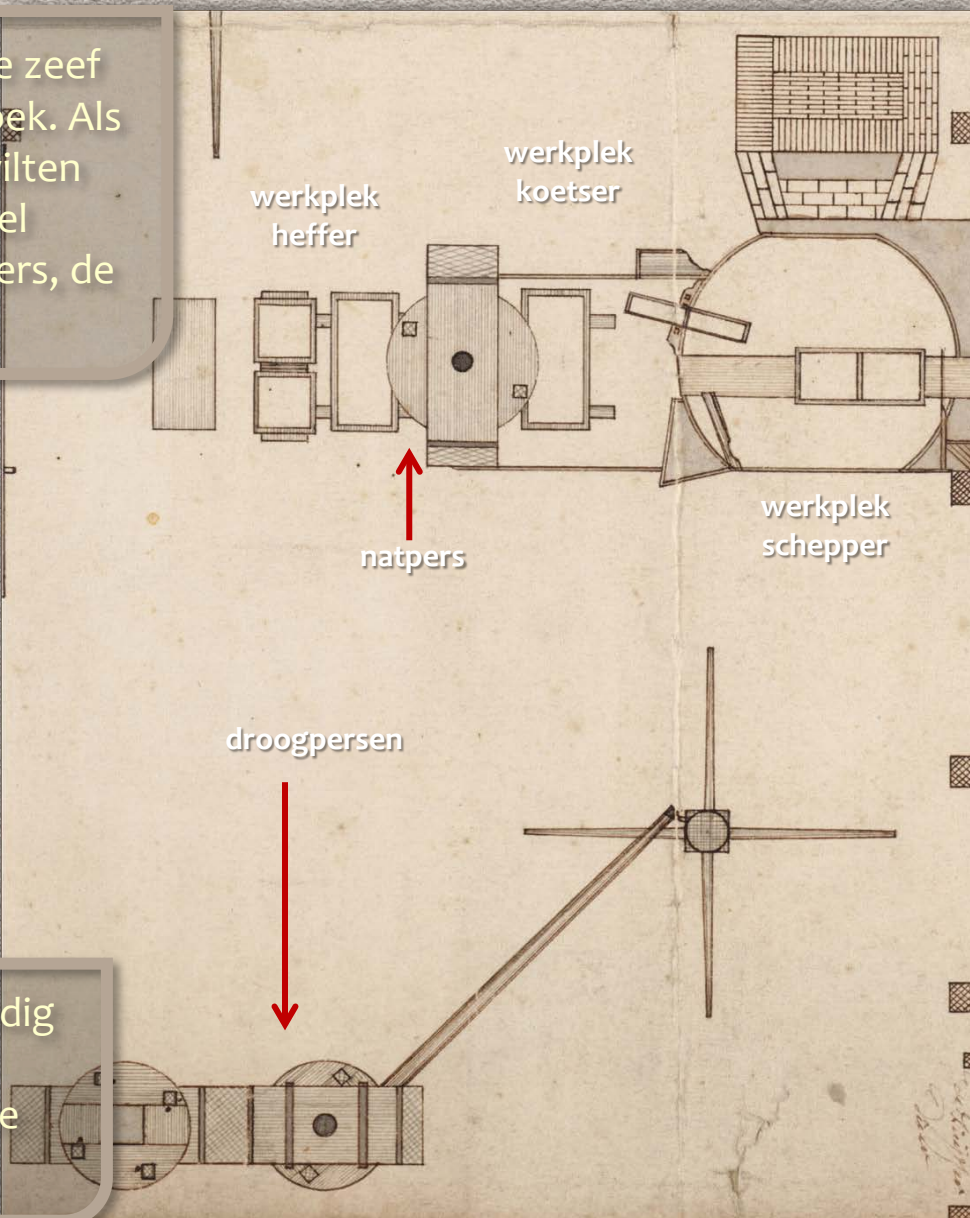

Gemiddeld moet de schepper, afhankelijk van de grootte en het gewicht van de papiersoort per dag zo'n 4 tot 10 riem, dat is 2000 tot 5000 vellen scheppen. Voor de grotere vellen gebruikt hij een ander schepraam, de dikte van het vel doet hij op zijn gevoel of het oog.

De koetser 'koetst' het papiervel van de zeef op een zogenaamd 'vilt', in feite een doek. Als een stapel papier met tussenliggende vilten klaar is, schuift de hij de nog natte stapel papier tussen planken in een enorme pers, de natpers, die hij aandraait.

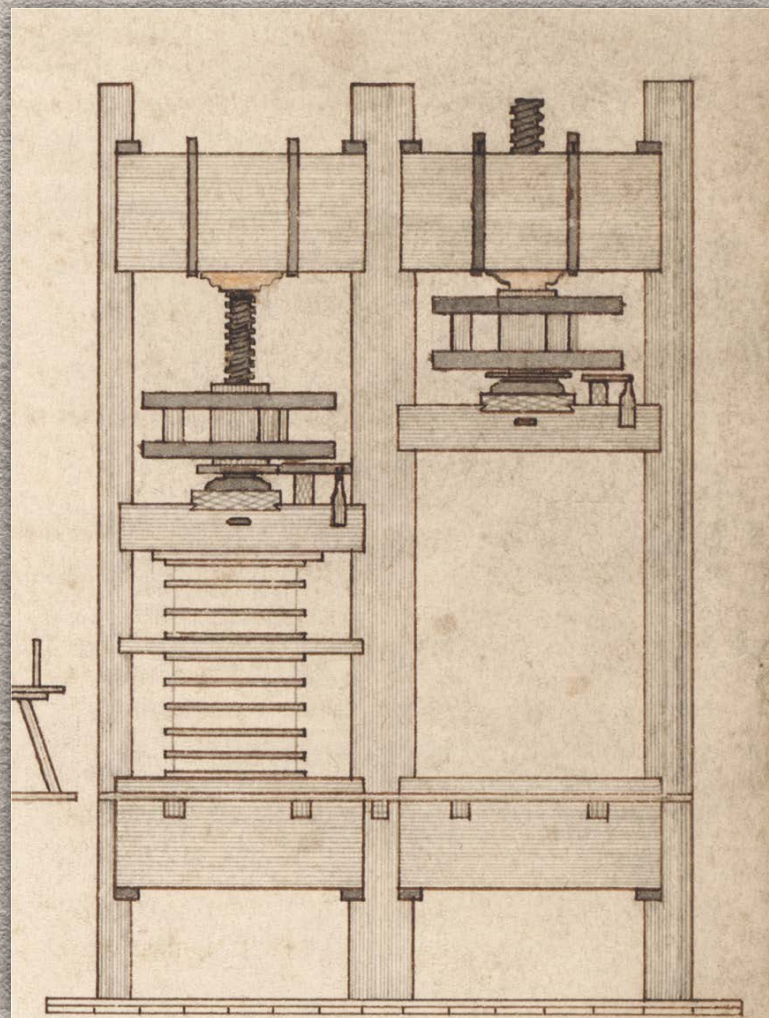
Voor dat aandraaien is zoveel kracht nodig dat de schepper en heffer hem helpen. Door de enorme druk stroomt een grote hoeveelheid water uit het papier.

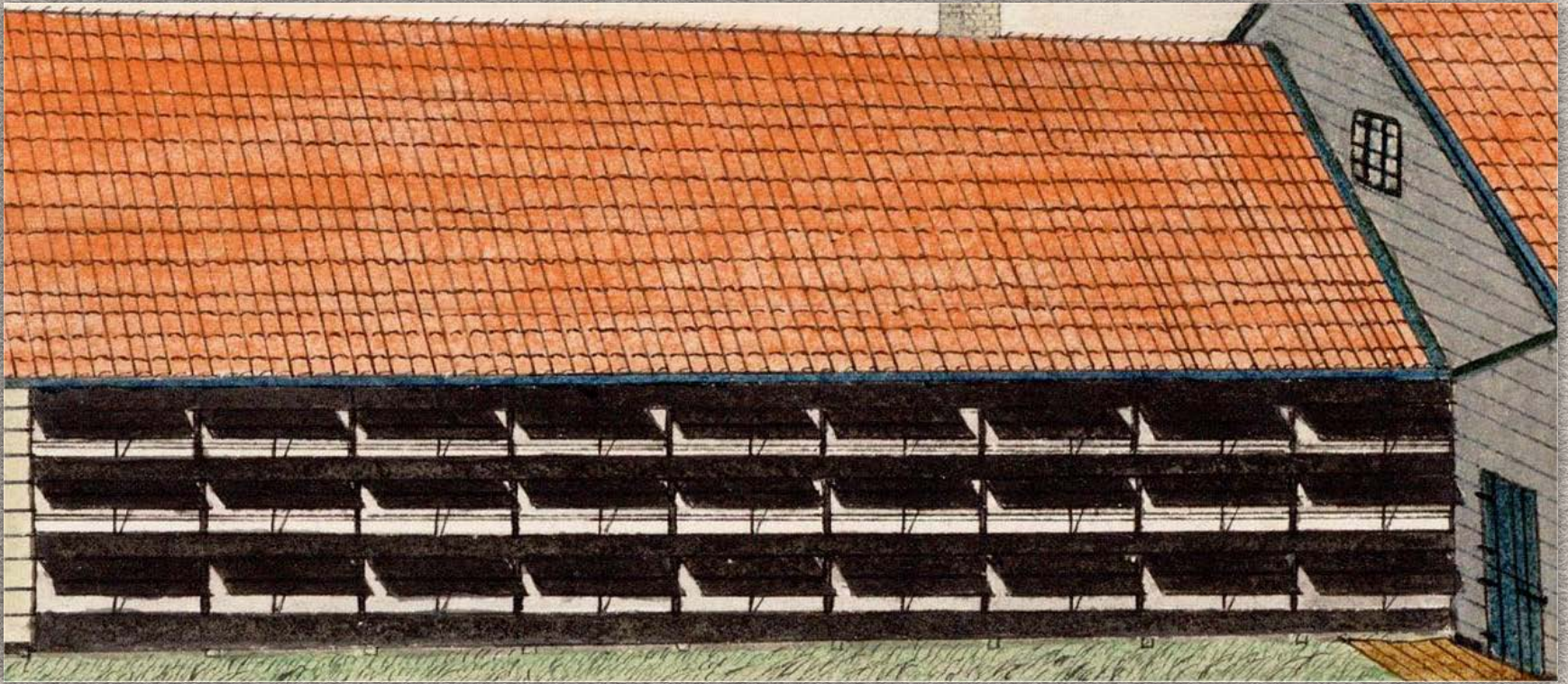

De heffer haalt daarna de vellen tussen de viltten uit en perst ze opnieuw in de droogpers.

Bij het werk van de koetser en heffer is het persen van de vellen heel belangrijk. Ons schrijfpapier is beter beschrijfbaar dan het buitenlandse. Daar had de heffer een geheime methode voor maar jammer genoeg zijn de Franzosen er toch achter gekomen.

Denk maar niet dat het papier na het persen droog genoeg is voor de volgende bewerkingen. Daarom hangen de vrouwen het te drogen in de droogschuur. Het drogen is een karwei dat heel zorgvuldig moet gebeuren. Dit mag niet te snel gaan en het papier mag ook niet te droog worden. Bij teveel wind is het zaak de boel te temperen door de luiken geheel of gedeeltelijk te sluiten.

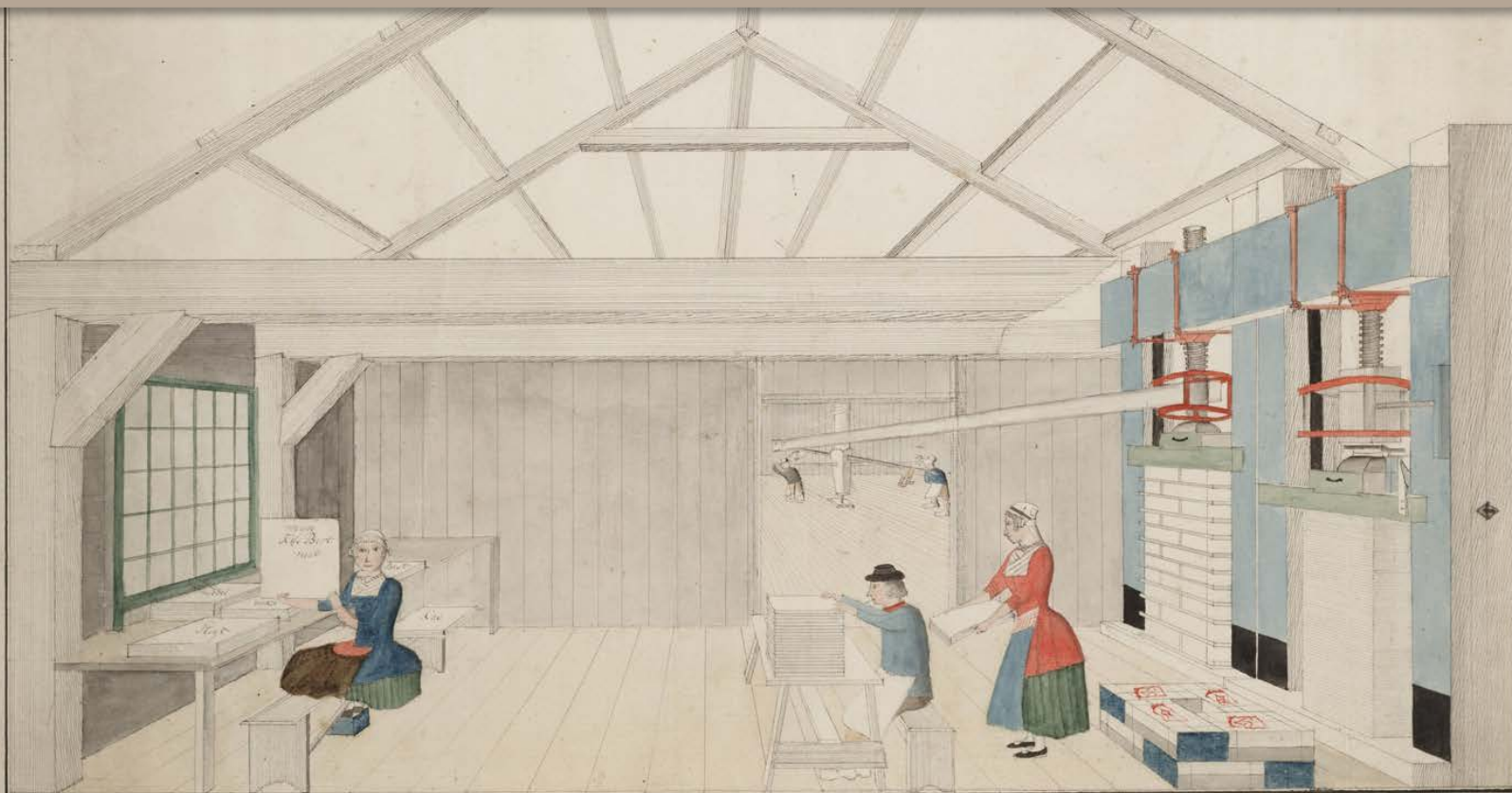
De vrouwen hangen het papier vel voor vel op over een soort waslijn, waarbij ze een hangkruk gebruiken.

Omdat wij aan de Zaan vooral schrijfpapier maken, moeten wij het papier een laagje gelatine geven, het zogenaamde lijmen. Zouden we dat niet doen, dan loopt de inkt uit. Voor het lijmmaken en lijmen hebben we omdat het stinkt, een aparte ruimte. De lijmkamer is het enige stenen deel van de molen vanwege het brandgevaar.

Tenslotte komen we in de pakkamer waar de laatste bewerkingen plaatsvinden. De vrouw bij het raam controleert ieder vel op kwaliteit. Op de tafel in het midden worden de vellen afgeteld tot riemen van 500 vel die we verpakken in riemkappen met ons eigen handelsmerk. Dat papier gaat naar kopers over de gehele wereld.

Jacob Cornelisz. And. v. d. W. 1682

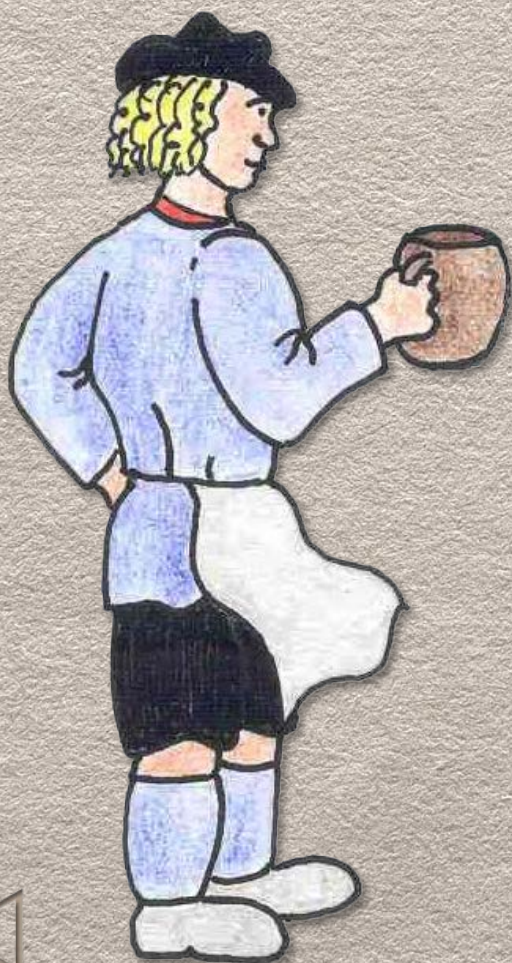
Zoals in het begin gezegd maken we papier voor de eeuwigheid. Ik ben er zeker van dat onze nazaten zich de namen van de Zaanse firma's zullen herinneren.

D. & C. BLAUW.

5-0-1

Nº 2

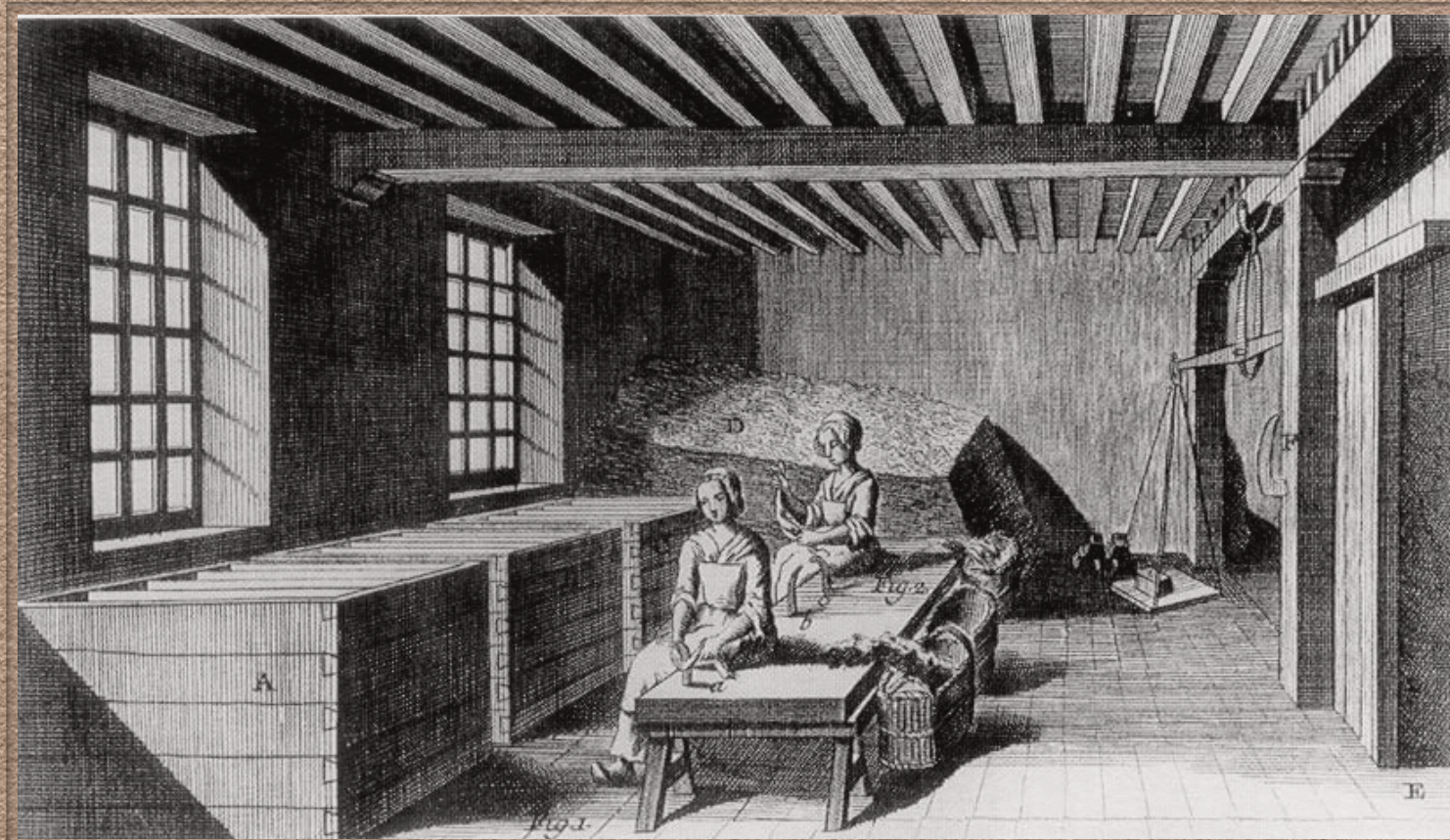
Dit is het einde van mijn verhaal over hoe bij ons papier gemaakt wordt. Mochten er nog vragen zijn, stel ze dan aan de mensen van De Facto die deze rondleiding georganiseerd hebben.

Papier & Bronnen
Onderzoek

Ellen van der Grijn
Adriaan Kardinaal
info@onderzoeksbureau-defacto.nl
www.onderzoeksbureau-defacto.nl

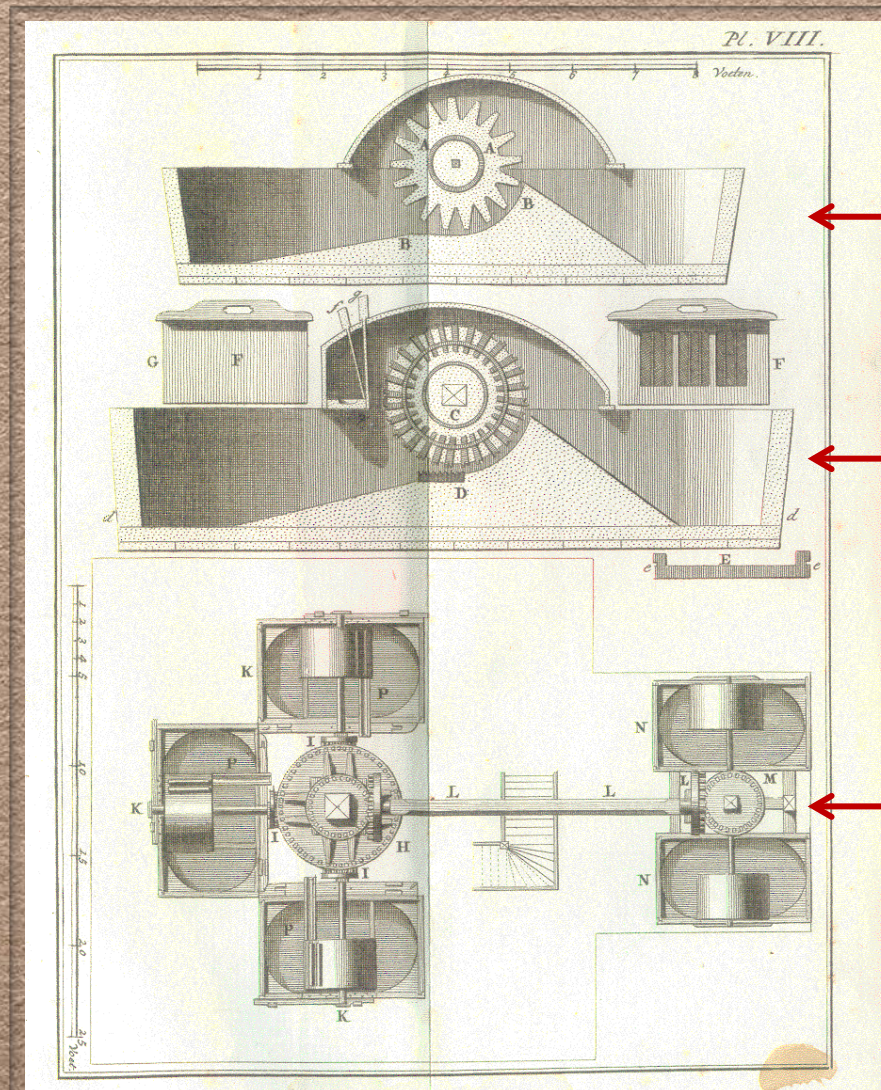
Het snijden en sorteren van de lompen in de fabriek te L'Anglée, volgens de
Encyclopédie van Diderot en d'Alembert

Franse gravure van Zaanse hollanders en roerbakken

Maalrol met messen (C) onder een houten kap. Onder de maalrol is een verhoging, de rijzing, waarin een met messen bezette bodemplaat (D) is gemonteerd.

De maalbak is gevuld met water en pulp wat door de rol wordt voortgedreven. Door deze beweging worden de vezels gewassen en tussen maalrol en bodemplaat vermalen. De eigenschappen van de vezels worden bepaald door het variëren van de afstand tussen maalrol en bodemplaat en door de maalduur.

doorsnede van de roerbak, waarin opgeslagen en vastgekoekte vezels weer worden losgeslagen

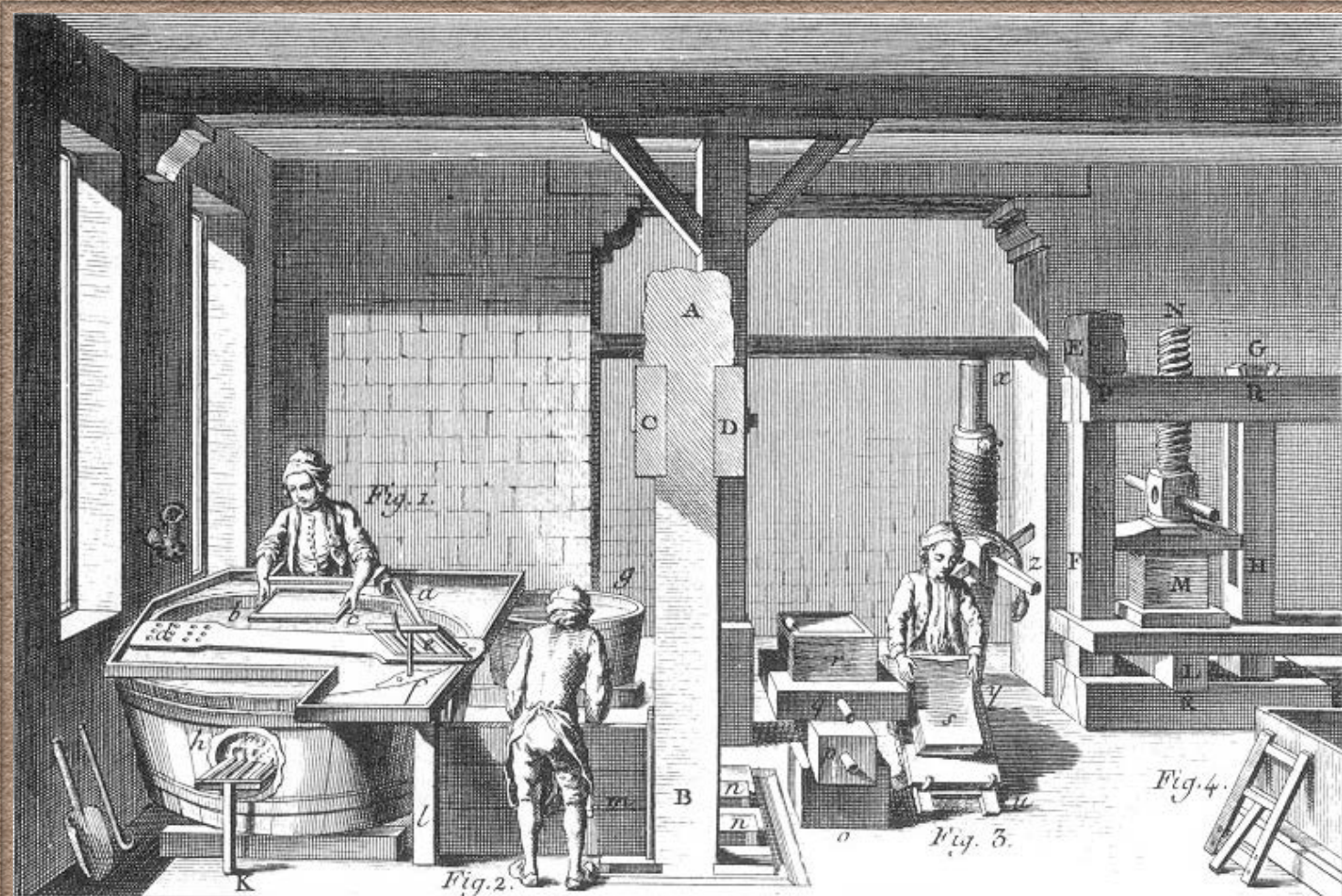
doorsnede van de hollander

drie hollanders rond de koningsspil en daarnaast twee roerbakken

Tijdens het wassen in de maalbak loopt het vuile water weg via een goot (P). De stopzeef (F, f) voorkomt dat er vezels wegspoelen.

Het werkhuis van L'Anglée

De schepper (Fig. 1), koetser (Fig. 2) en heffer (Fig. 3) met hun apparaten die pal naast elkaar staan, vormen zo een productielijn.

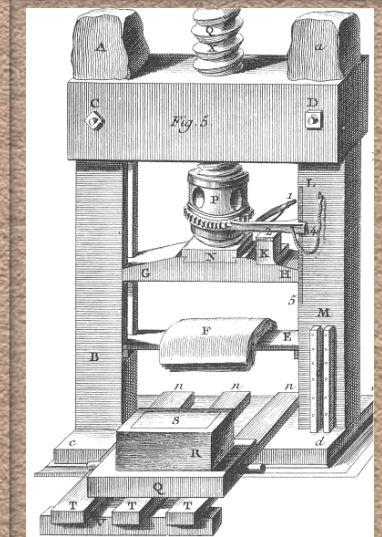
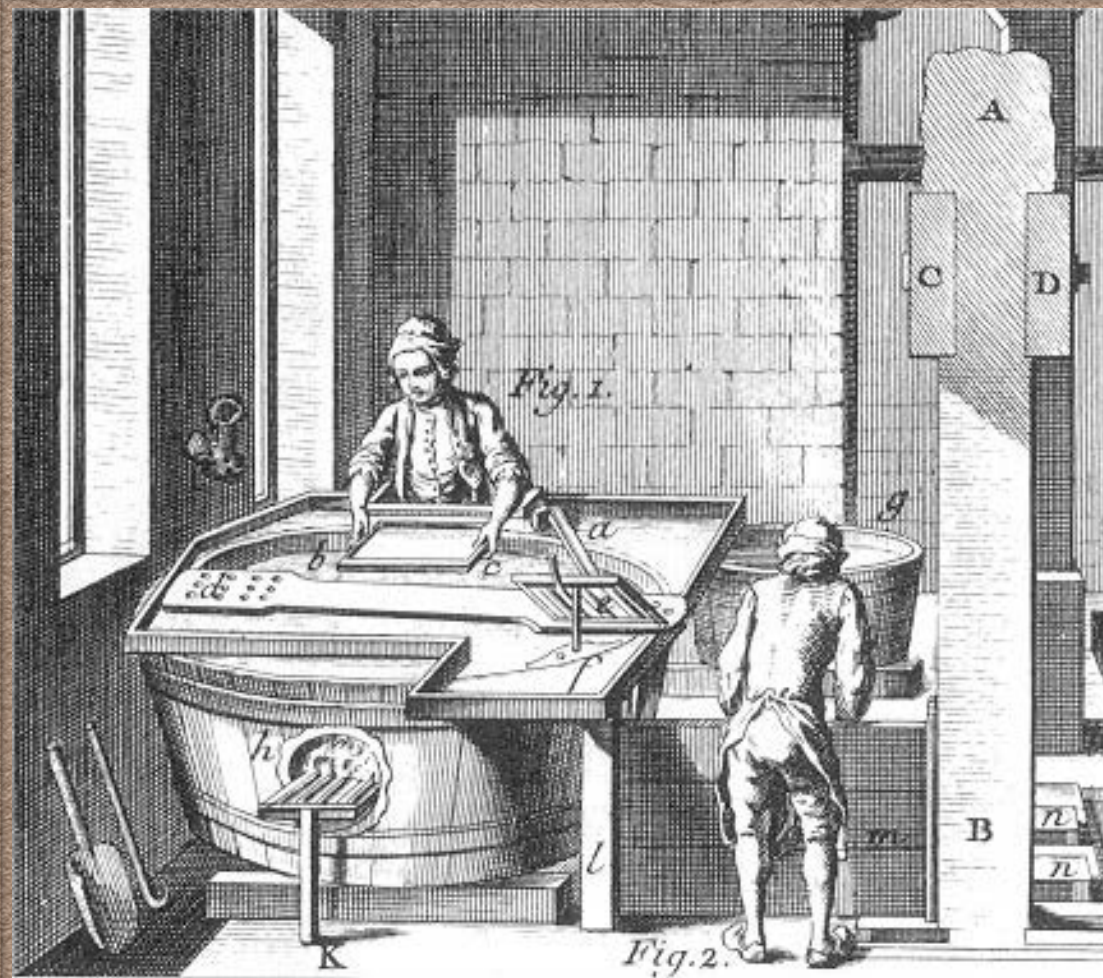
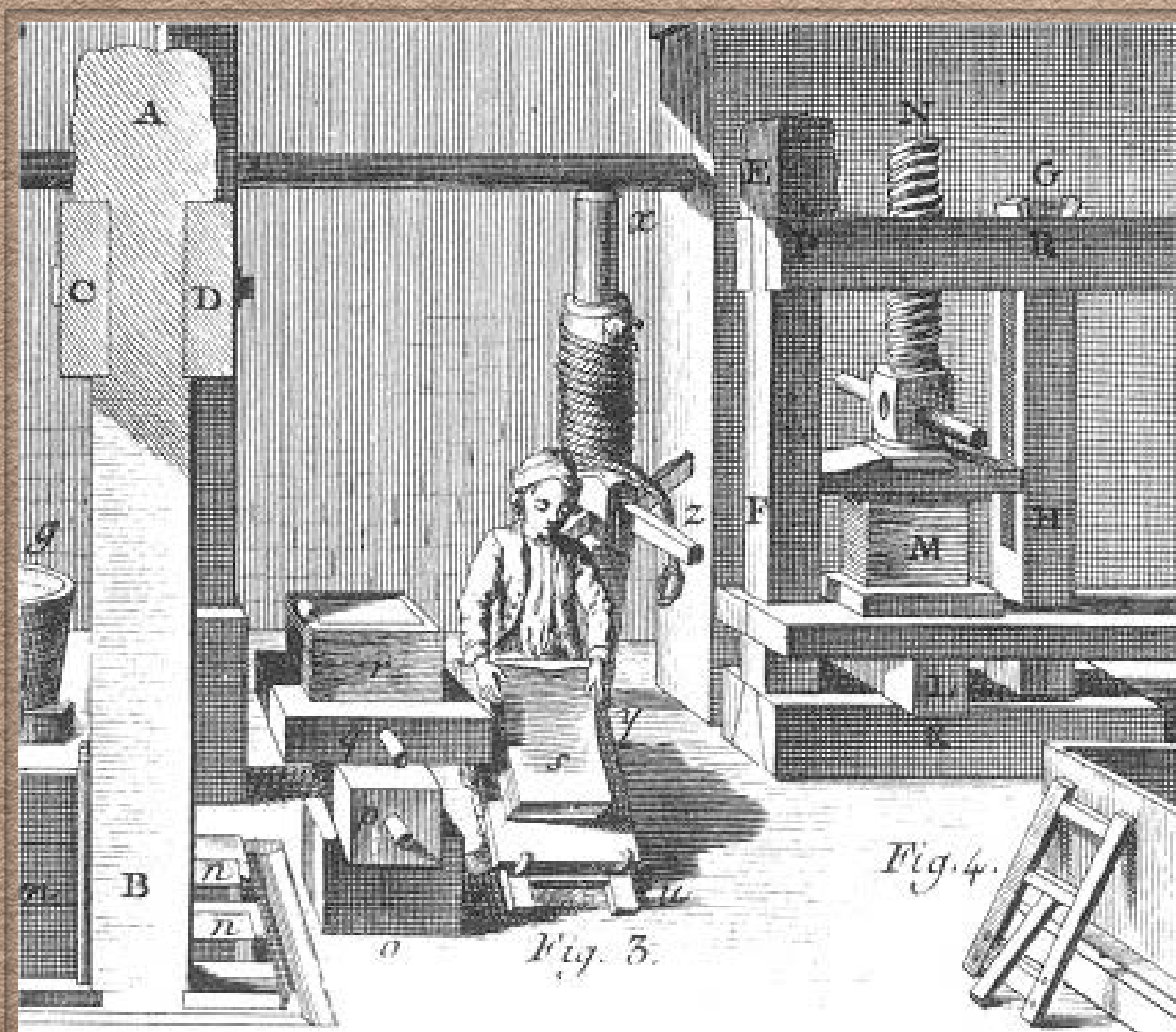

Fig. 5

De schepper schuift de zeef over de smalle plank (a) naar de koetser.

De koetser laat de zeef even in schuine stand uitlekken en drukt het natte vel op een vilt. Als hij 'n stapel klaar heeft, schuift hij die in de natpers (Fig 5).

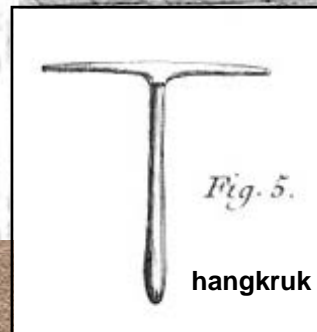
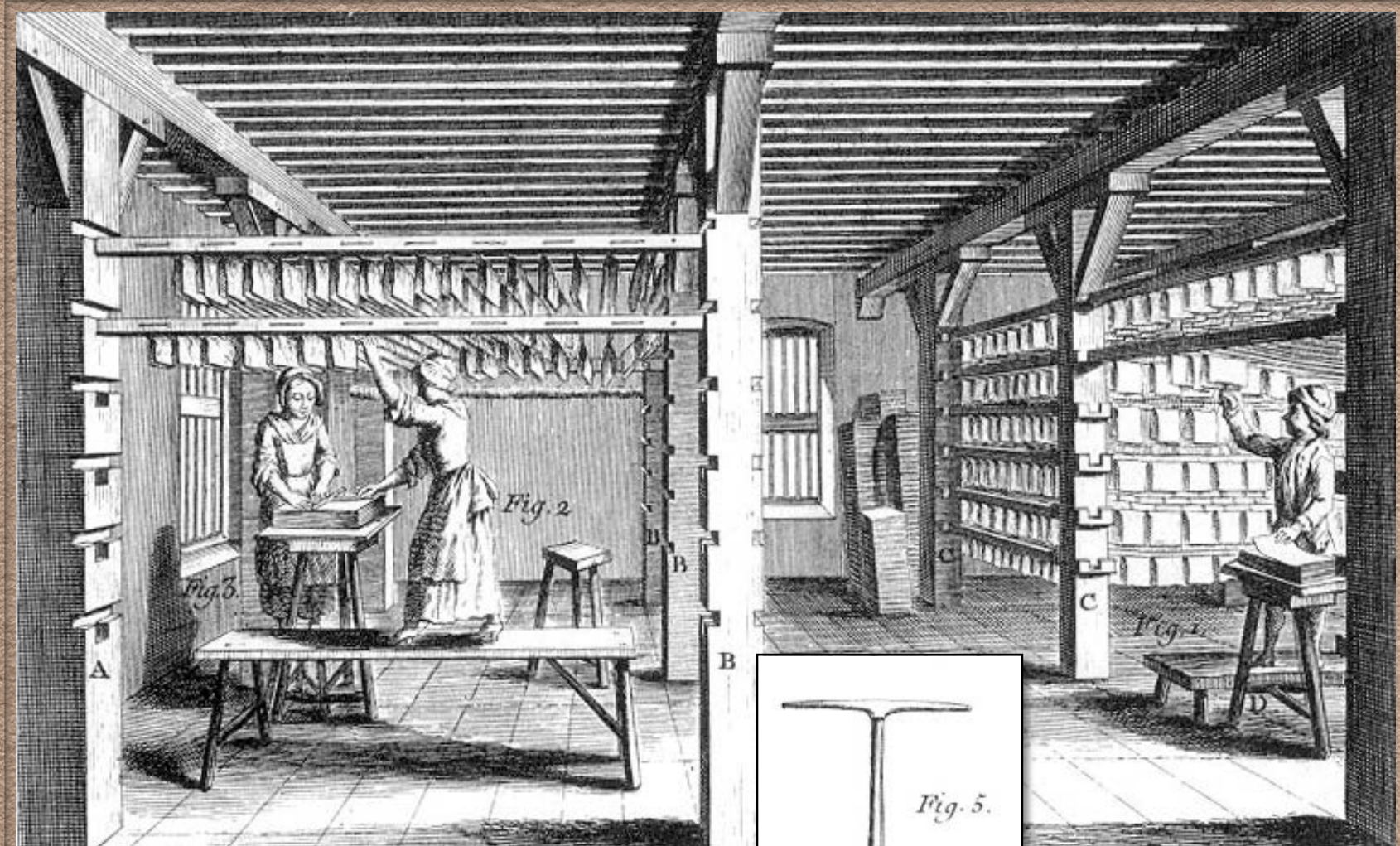

Na het natpersen haalt de heffer de vilten tussen de vellen uit en maakt een nieuwe stapel zonder vilten. Dit doet hij op een plank die ligt op de schuine schraag voor hem, de legstoel. De nieuwe stapels gaan in de droogpers (Fig. 4).

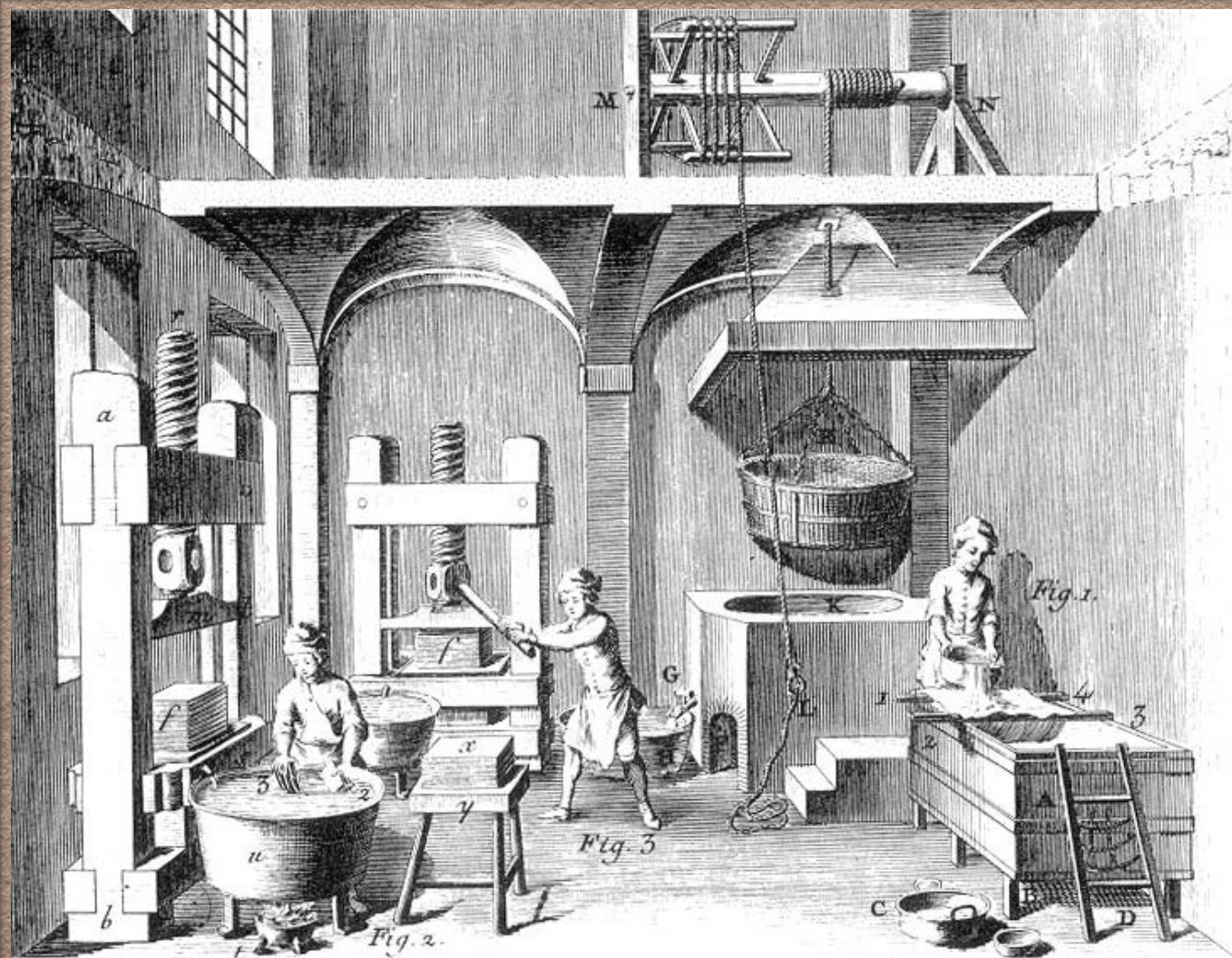
Achter de heffer staat de kaapstand (x y z) waarmee de persen van het werkhuis worden aangedraaid.

Het te drogen hangen van de vellen in de fabriek van L'Anglée

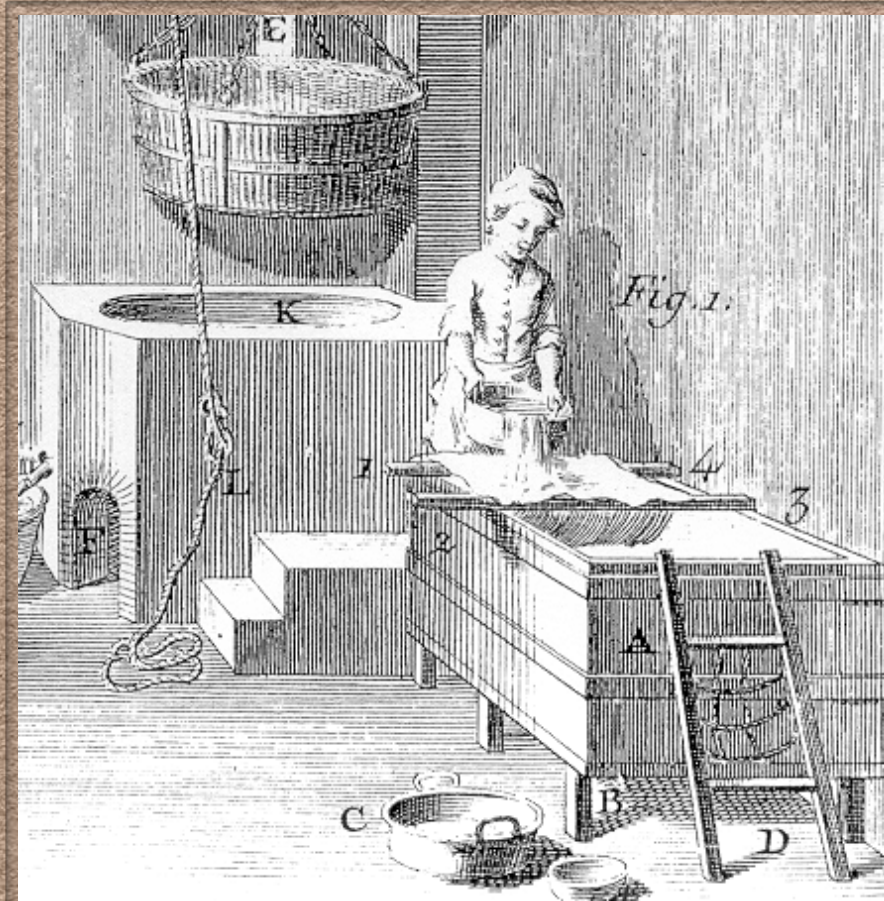

De lijkkamer in de fabriek van L'Anglée

Het maken van de lijm

Lijm wordt getrokken uit alle soorten vleesafval en botten. Daarnaast uit de resten van huiden, die de leerlooier en perkamentmaker overhouden. De resten worden gekookt tot ruwe lijm door ze met behulp van korf E te laten zakken in ketel K die in het stenen fornuis L is verzonken.

De ruwe lijm wordt daarna gezeefd door een doek om hem transparant te krijgen (Fig. 1).

Het lijmen

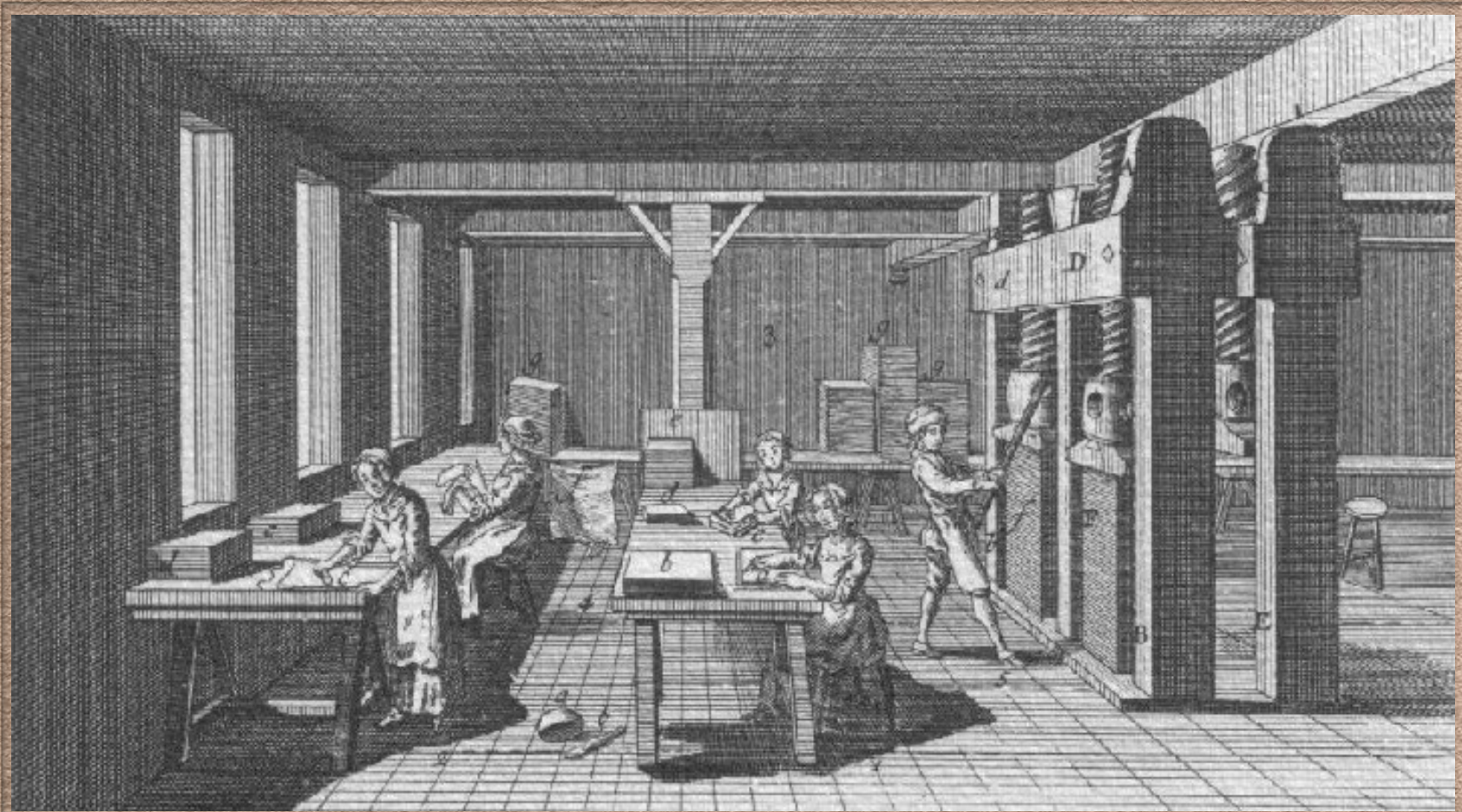
Met de ene hand houdt de lijmer een pak papier van 250 vel aan de smalle zijde vast, dompelt het papier in de lijm, terwijl hij met de andere hand de vellen uit elkaar haalt waardoor de lijm ertussen kan lopen.

Pas door het persen hecht de lijm echt aan het papier.

De pakkamer van de fabriek van L'Anglée

Het uitschudden van de lompen om grof vuil te verwijderen voorheen in de Schoolmeester

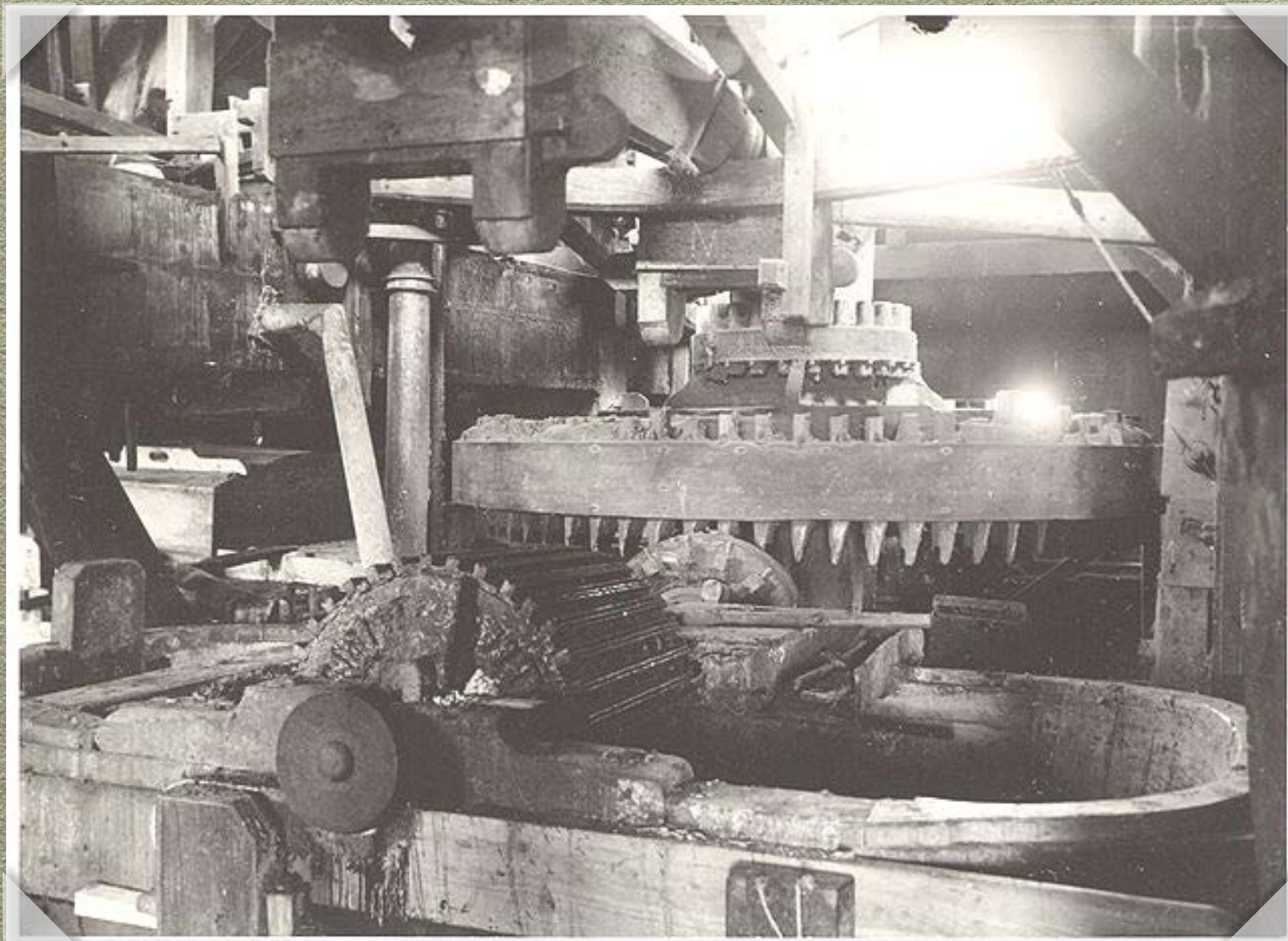

2

8

De hollander voorheen in de Schoolmeester

2

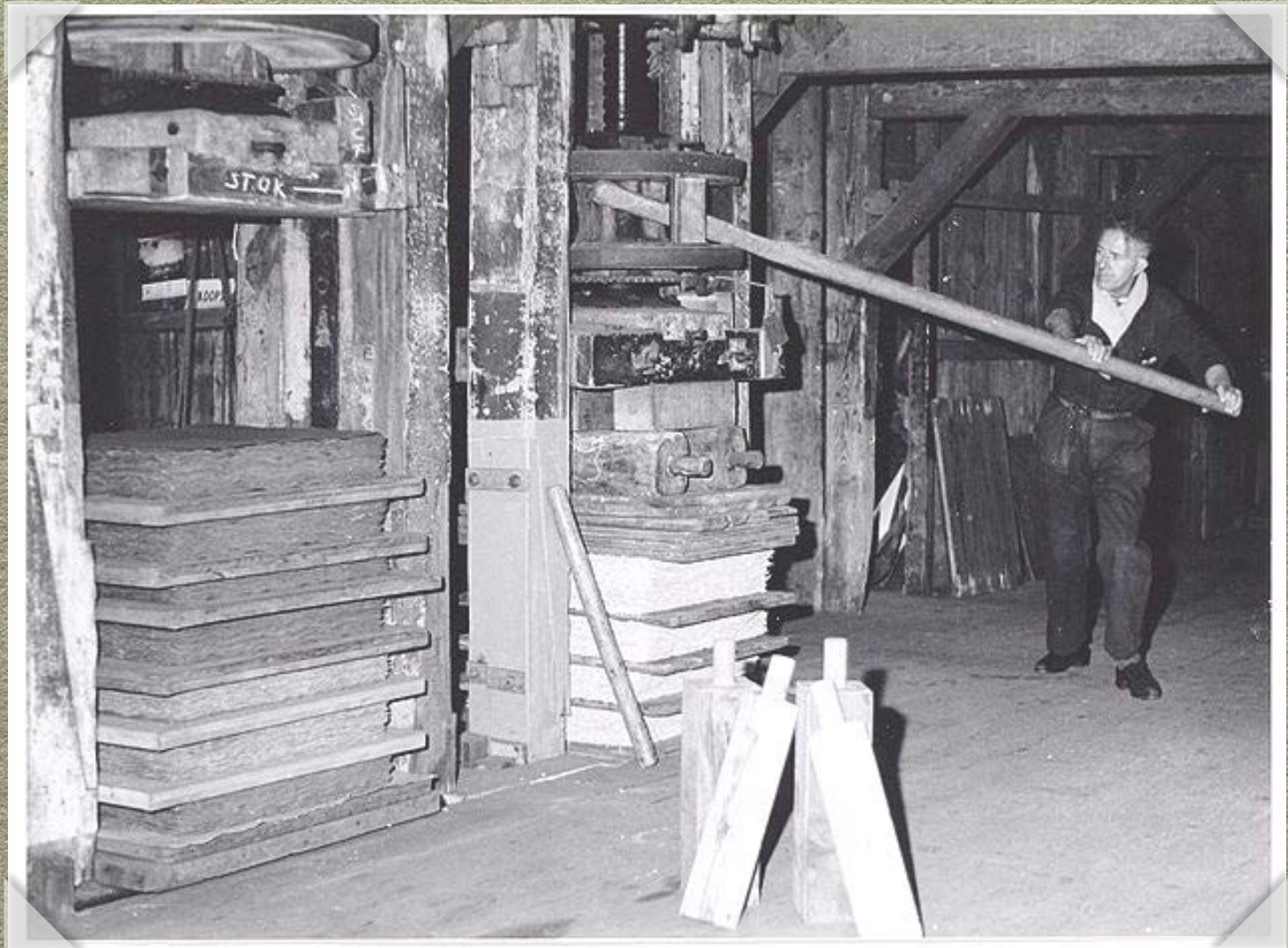
3

Schepper, koetser en heffer tezamen aan het werk

Het aandraaien van de droogpers

Drogen op vijgentouwen

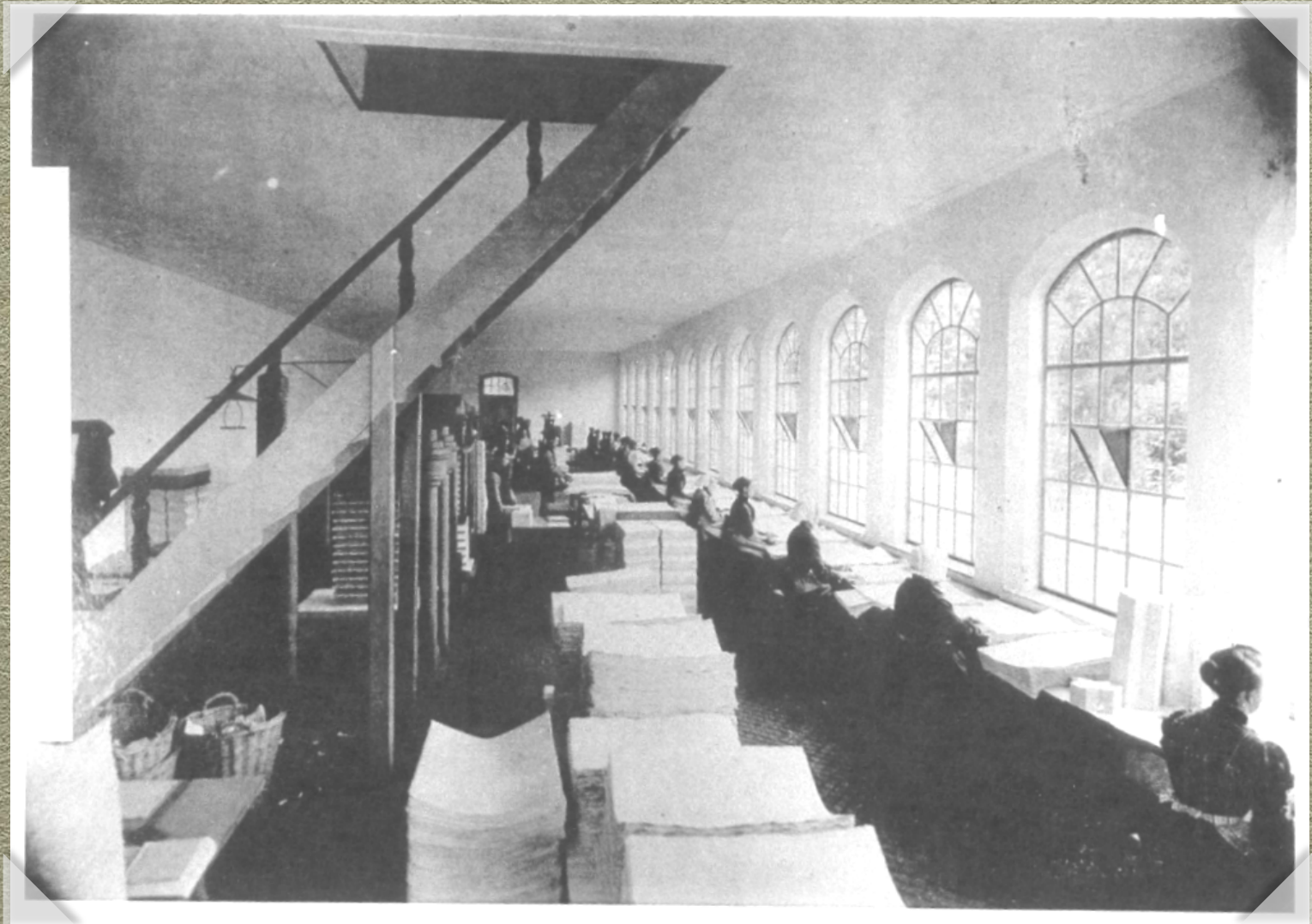
Het ophangen en afhalen van de vellen

Het lijmen van papier in halve riemen

De pakkamer in de ambachtelijke molen De Eendragt te Apeldoorn

Titel: Zicht op Zaandijk

Datering: 1794

Vervaardiger: J. Bulthuis tekenaar, D. Veelwaard graveur

Uit het boek: Adriaan Loosjes, Beschrijving van de Zaanlandsche dorpen, Oostzaan, Oostzaandam, Westzaan, Westzaandam, Koog, Zaandijk, Wormerveer, West Knollendam en Nauwerna / uit oorspronkelijke handschriften van wijlen den eerw. Heer Adriaan Loosjes, in leeven leeraar der doopsgezinden te Westzaandam, met aantekeningen tot deezen tijd vermeerderd door Petrus Loosjes, Az, leeraar der doopsgezinden te Haarlem, 1794

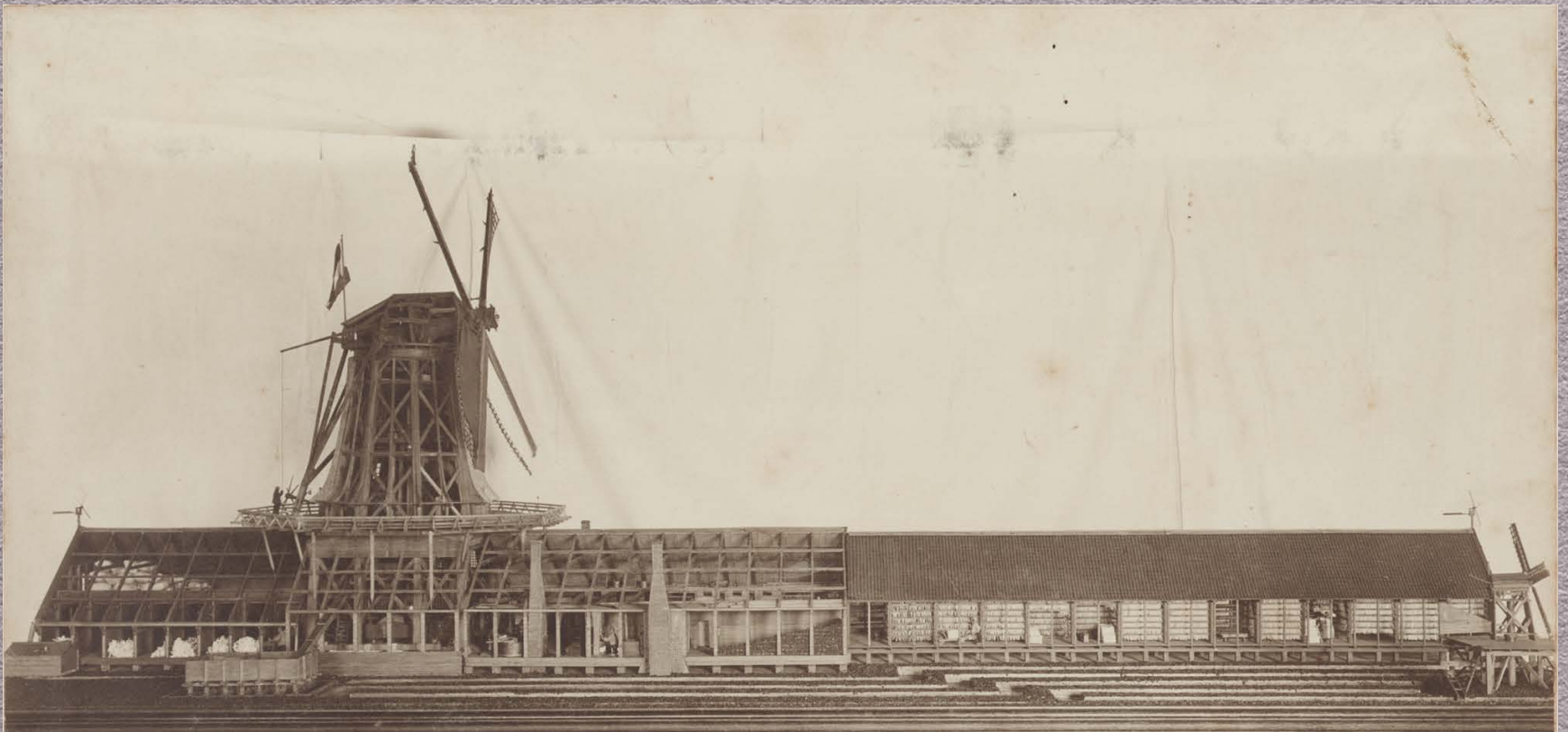

Auteursrecht: Gemeente Archief Zaanstad
Collectienaam: ZOV / Honig collectie
Inventarisnummer - fotonummer: 602 - 13.0012

Titel: De witpapiermolen De Vergulde Bijenkorf
te Zandijk aan het Guispad van de firma Jacob
Honigh en Zoonen
Datering: 1822
Vervaardiger: anoniem

Auteursrecht: Molenmuseum Koog aan de Zaan
Collectie: Vereniging De Zaanse Molen

Titel: Schaalmodel van papiermolen De Eendragt te Wormer als witpapiermolen

Datering: 1900

Vervaardiger: in de molenmakerij van Wakker

Opmerking: in 1840 werd de Eendragt heringericht tot pakpapiermolen; in 1845 tot machinale fabriek van pakpapier

Auteursrecht: Gemeente Archief Zaanstad
Collectienaam: ZOV / Honig
Fotonummer: 12.0054

Titel: Molen De Zwarte Bonsem papiermolen te
Koog aan de Zaan van de firma Jan Kool en
Comp^{ie}
Datering: 19de eeuw
Vervaardiger: anoniem

Auteursrecht: Gemeente Archief Zaanstad
Collectienaam: ZOV / Honig
Fotonummer: 12.0046

Titel: Wit-papiermolen De Bonsem
te Koog aan de Zaan van de firma Jan Kool en
Comp^{ie}, gezien vanaf de westzijde
Datering: 19de eeuw
Vervaardiger: anoniem

Titel: Het wegen en sorteren van lompden in de lompenschuur

Datering: 1793

Vervaardiger: Breet, Jacob Cornelisz.

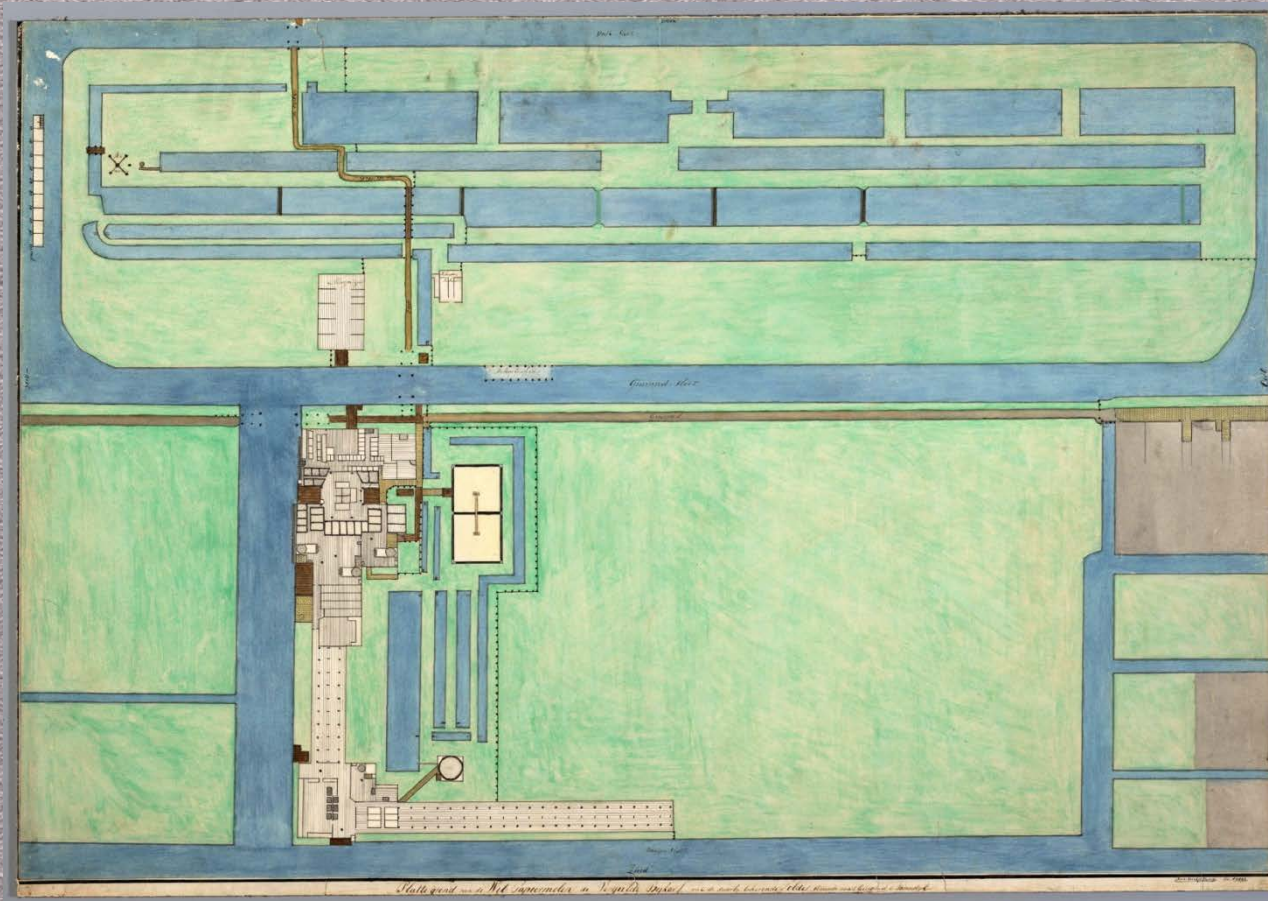
Opmerkingen: Jacob Breet, geboren te Zaandijk 1 juni 1778, werd papierfabriqueur in de firma van zijn voorouders C. en J. Honig Breet met de molens "De Veenboer", "Het Herderskind" en "De Herder". Hij overleed 21 januari 1847

Auteursrecht: Gemeente Archief Zaanstad

Collectienaam: ZOV / GAZ

Fotonummer: 13.0018

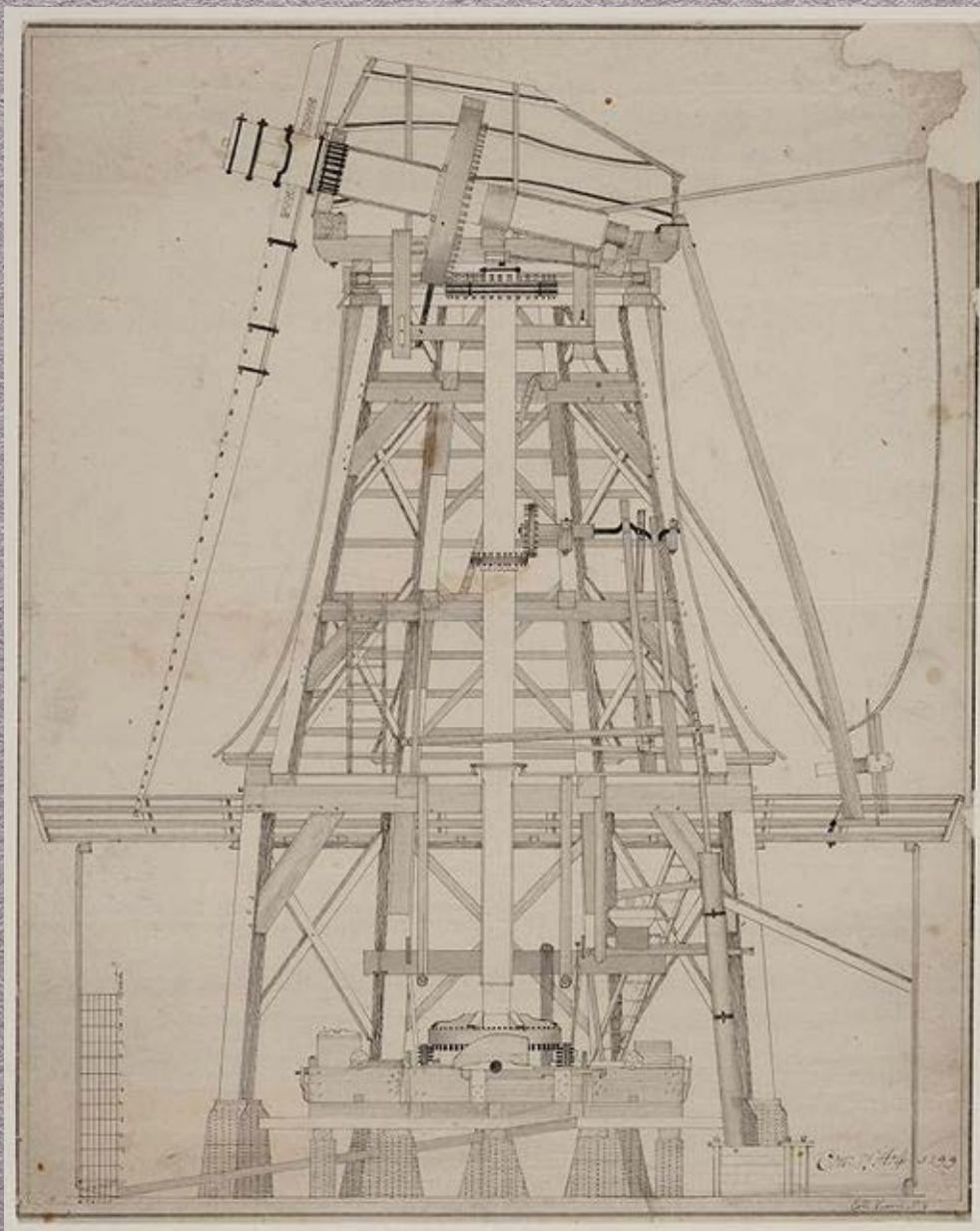

Auteursrecht: Gemeente Archief Zaanstad
Collectienaam: ZOV/Honig
Fotonummer: 53.00057

Titel: Plattegrond van de papiermolen De Vergulde Bijkorf met het daarbij behorende vijverland te Zaanstreek gelegen aan het Guispad en begrensd door de Begijnsloot, Nieuwe Vaart, Valsloot en Dors
Datering: 1842
Vervaardiger: Honig, J.J.

Titel: Doorsnede van een papiermolen

Datering: 1799

Vervaardiger: ?

Auteursrecht: Molenmuseum Koog aan de Zaan

Collectie: Vereniging de Zaanse Molen

Deelcollectie: Constructietekeningen en kaarten

Fotonummer: VZM00100641

Auteursrecht: Zaans Museum
Collectie: ZOV
Inventarisnummer: ZOV-01545

Titel: Model van een maalbak. De maalbak bestaat uit 18 losse onderdelen die samen een geheel vormen
Datering: 1750
Vervaardiger: anoniem

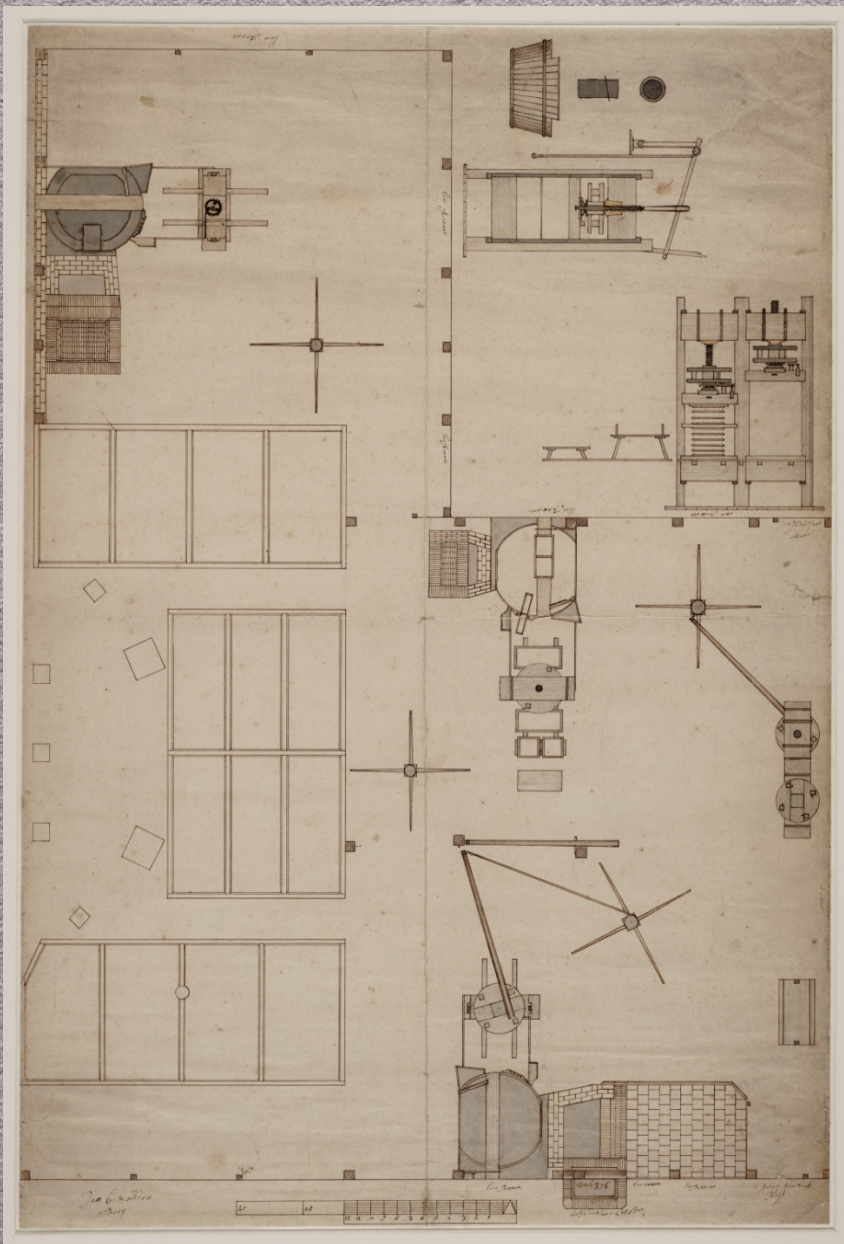

Auteursrecht: CODA
Collectie: Kunstnijverheid en gebruiksvoorwerpen
Inventarisnummer: 1186-V02649

Titel: Model van een schepkuip
Datering: 1900 – 1920
Vervaardiger: onbekend
Afmetingen: hoogte 13,6 cm, breedte 20 cm,
diepte 20,4 cm

Titel: Plattegrond van het werkhuis van papiermolen de Morgenster

Datering: ?

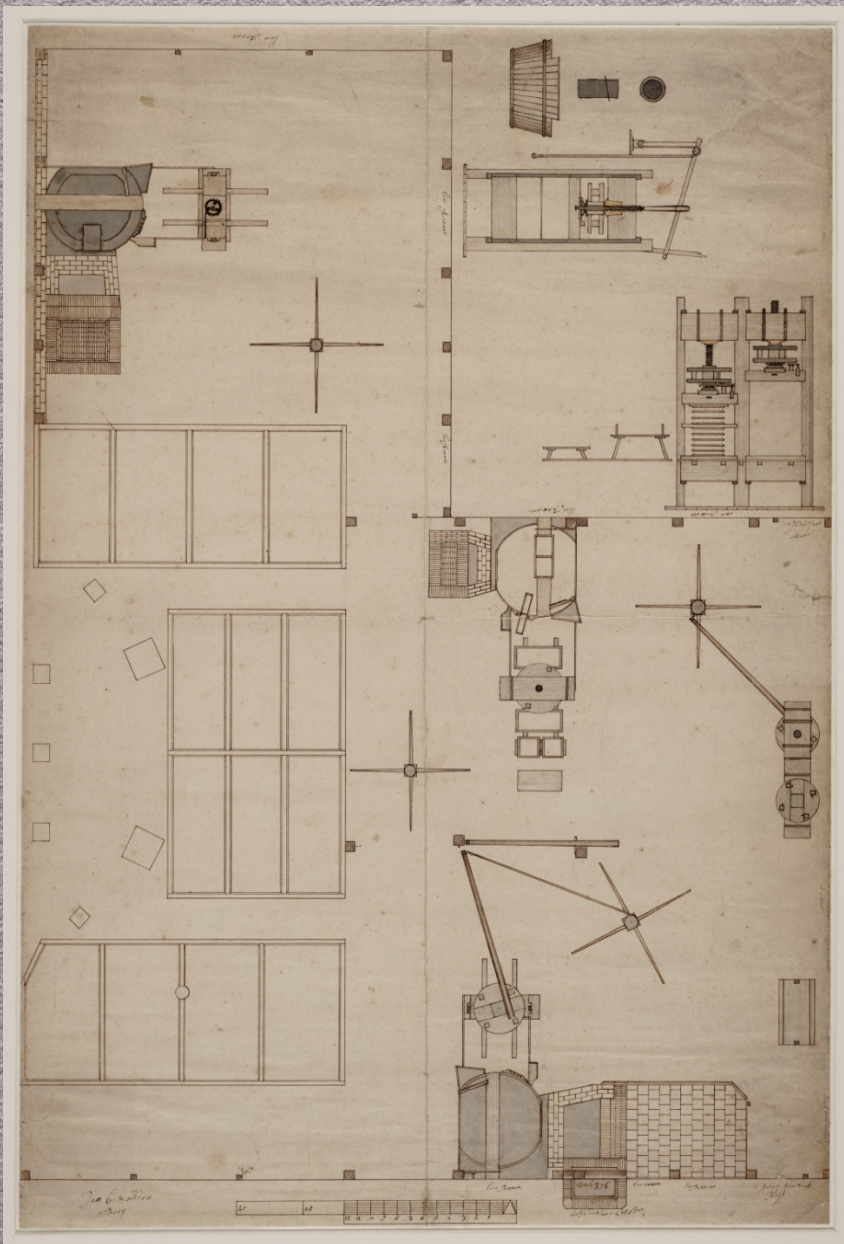
Vervaardiger: Jan C. Woudenberg

Auteursrecht: Molenmuseum Koog aan de Zaan

Collectie: Vereniging De Zaanse Molen

Deelcollectie: Constructietekeningen en kaarten

Inventarisnummer - fotonummer: 2284 - VZM00100749

Titel: Plattegrond van het werkhuis van
papiermolen de Morgenster

Datering: ?

Vervaardiger: Jan C. Woudenberg

Auteursrecht: Molenmuseum Koog aan de Zaan

Collectie: Vereniging De Zaanse Molen

Deelcollectie: Constructietekeningen en kaarten

Inventarisnummer - fotonummer: 2284 - VZM00100749

Prykt de vindingryke Kunst ergens meer dan hier:
Van de onnutste voddens zelfs maakt men 't nut *Papier*.

Pp Pp

Welk Kind, dat dit boekje in de hand heeft, zal niet verwonderd staan op het hooren, dat hetzelfde en meest alle *Papier* van versleetene linne voddens gemaakt is?

Allerlei voddens worden door 't geheele land verzameld en naar de Papiermolens gebragt. Daar worden zy eerst door eenige vrouwtjes in fyne en groovere foorten gescheiden. Dan wordt elke foort door eenen zeer kunstig samengestelden Molen tot eene pap verbryfeld. Die pap wordt op een vierkantig raam, dat van fyne koperdraadjes zeefswyze gemaakt is, opgeschept. Dan wordt dat raam omgekeerd op een wollen dékentje. Daarover wordt dan wederom een ander dékentje gelegd, en op dat dékentje wederom het volgende raam omgekeerd. Dan wordt die hoop dékentjes, met het natte *Papier* 'er tuschen, in eene pers gezet. Dan wordt blad voor blad verlegd en gedroogd. (Dit alles vindt men in 't plaatje.) Dan wordt het gelymd, en wederom geperst, en wederom gedroogd. Dan wordt het door andere vrouwtjes genópt, en eindelyk in boeken en riemen verdeeld.

Titel: Het werkhuis in een windpapiermolen

Datering: 1781

Vervaardiger: ?

Uit het boek: J. H. Swiddens, *Vaderlandsch A-B*
Boek voor de Nederlandsche Jeugd, 1781

Auteursrecht: eigen foto
Collectie: Vereniging De Zaanse Molen

Titel: Uitsnede uit het schaalmodel van
papiermolen De Eendragt te Wormer als
witpapiermolen
Datering: 1900
Vervaardiger: in de molenmakerij van Wakker
Opmerking: in 1840 werd de Eendragt
heringericht tot pakpapiermolen; in 1845 tot
machinale fabriek van pakpapier

Auteursrecht: eigen foto
Collectie: Vereniging De Zaanse Molen

Titel: Uitsnede uit het schaalmodel van
papiermolen De Eendragt te Wormer als
witpapiermolen
Datering: 1900
Vervaardiger: in de molenmakerij van Wakker
Opmerking: in 1840 werd de Eendragt
heringericht tot pakpapiermolen; in 1845 tot
machinale fabriek van pakpapier

Auteursrecht: eigen foto
Collectie: Vereniging De Zaanse Molen

Titel: De heffer aan het werk naast de natpers
Datering: 1900?
Vervaardiger: onbekend
Opmerking: onderdeel van een groep poppen
voorstellende de schepper, de heffer en de
koetser met schepkuip en natpers

.Auteursrecht: Gemeente Archief Zaanstad

Collectienaam: ZOV / GAZ

Fotonummer: 13.0019

Titel: Pakkamer

Datering: 1792

Vervaardiger: Breet, Jacob Cornelisz

Opmerkingen: Jacob Breet, geboren te Zaandijk 1 juni 1778, werd papierfabriqueur in de firma van zijn voorouders C. en J. Honig Breet met de molens "De Veenboer", "Het Herderskind" en "De Herder". Hij overleed 21 januari 1847

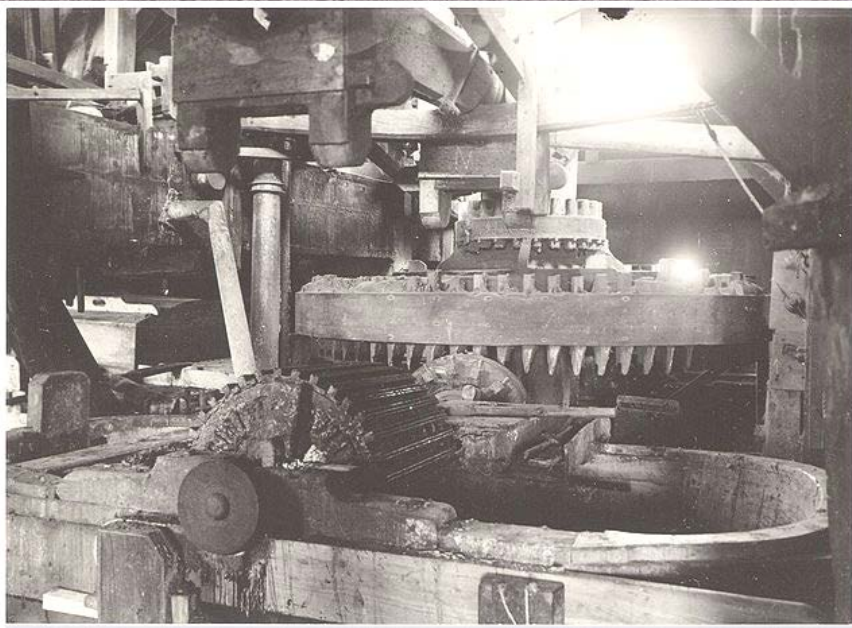

Auteursrecht: Molenmuseum Koog aan de Zaan
Collectie: Vereniging De Zaanse Molen
Deelcollectie: Foto's en ansichtkaarten
Fotonummer: VZM001005691

Titel: Het uitschudden van de lompden in de
Schoolmeester
Datering: ?
Vervaardiger: ?

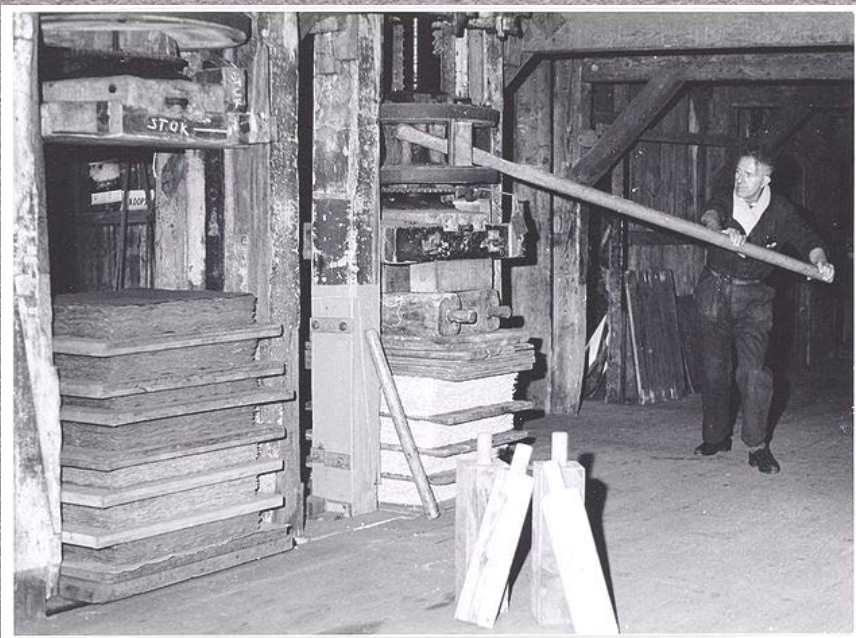

Auteursrecht: Molenmuseum Koog aan de Zaan
Collectie: Vereniging De Zaanse Molen
Deelcollectie: Foto's en ansichtkaarten
Fotonummers: VZM001003951

Titel: De Hollander in de Schoolmeester
Datering: ?
Vervaardiger: ?

Auteursrecht: Molenmuseum Koog aan de Zaan
Collectie: Vereniging De Zaanse Molen
Deelcollectie: Foto's en ansichtkaarten
Fotonummers: VZM001003935

Titel: Het aandraaien van de droogpers in de
Schoolmeester
Datering: ?
Vervaardiger: ?

Auteursrecht: Molenmuseum Koog aan de Zaan
Collectie: Vereniging De Zaanse Molen
Deelcollectie: Foto's en ansichtkaarten
Fotonummers: VZM001003949

Titel: Droogstouwen
Datering: ?
Vervaardiger: ?

Auteursrecht: Molenmuseum Koog aan de Zaan
Collectie: Vereniging De Zaanse Molen
Deelcollectie: Foto's en ansichtkaarten
Fotonummers: VZM00105749

Titel: Het ophangen en afnemen van het papier
in de droogschuur

Datering: ?

Vervaardiger: ?

Auteursrecht: CODA
Collectie: Collectie Loeber
Inventarisnummer: doos 347, map VA 2

Titel: Vat crew, Magnani's Paper Mill near
Pescia
Datering: ?
Vervaardiger: ?

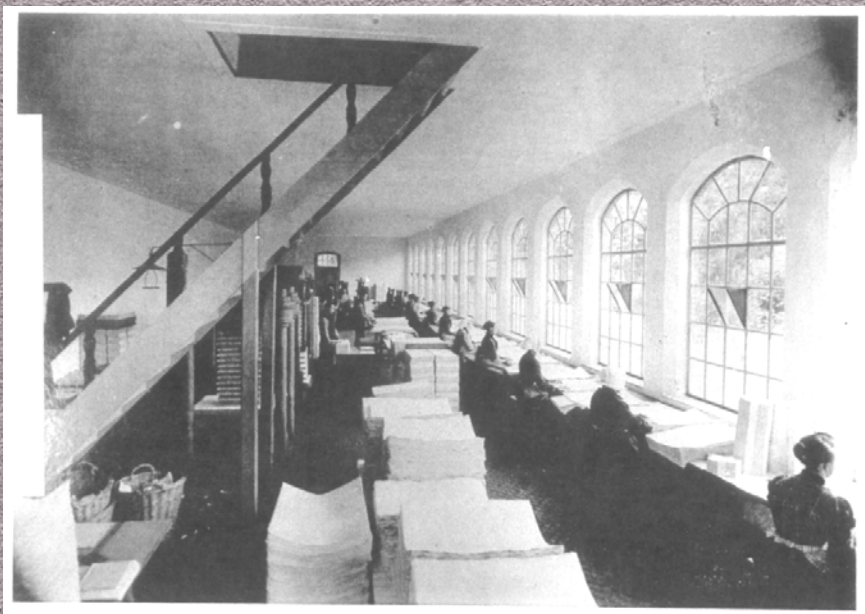

Auteursrecht: CODA
Collectie: Collectie Loeber
Inventarisnummer: doos 345, map Si (1)

Titel: Sizing, Moli del Cube
Datering: 1959
Vervaardiger: Schulte

Auteursrecht: CODA

Collectie: Loeber

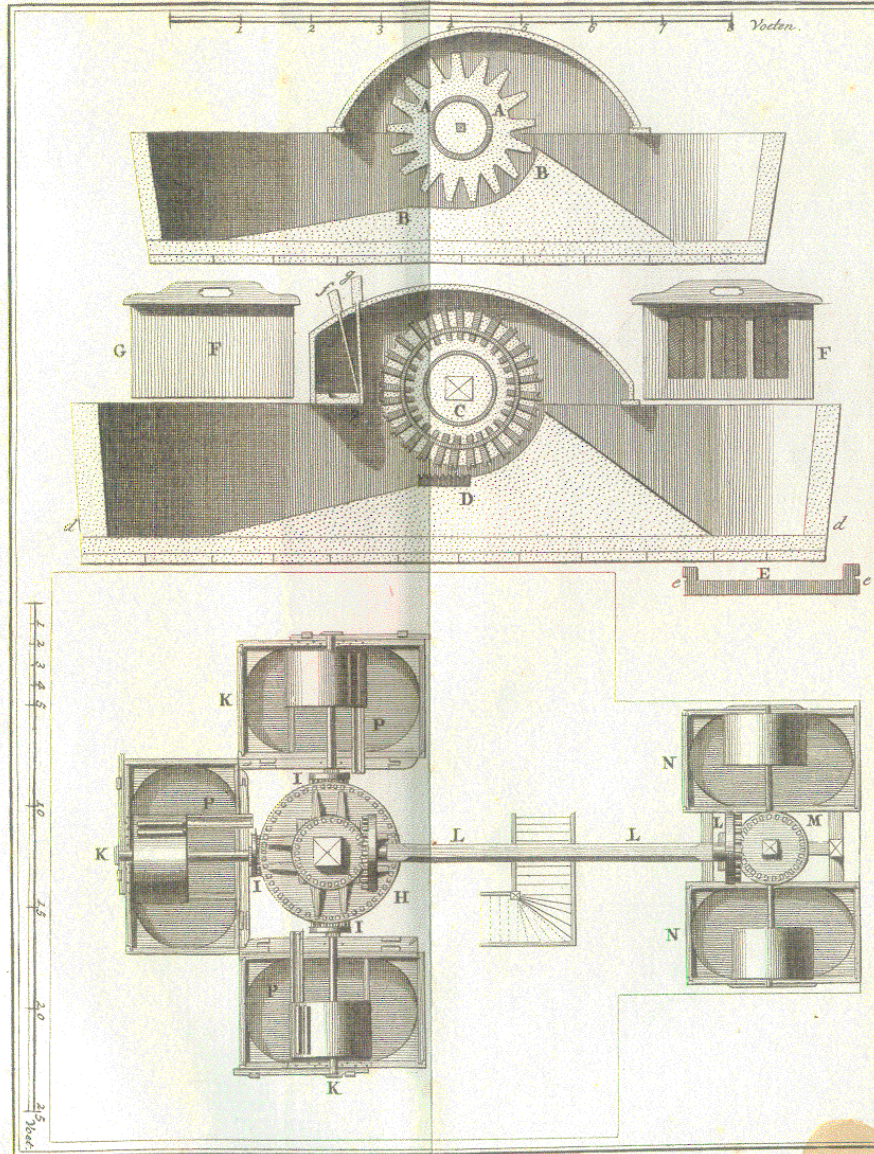
Inventarisnummer: doos 350, map WP (3)

Titel: Salle w/ sorters, Van Gelder Zonen
Apeldoorn

Datering: 1896-1910

Vervaardiger: ?

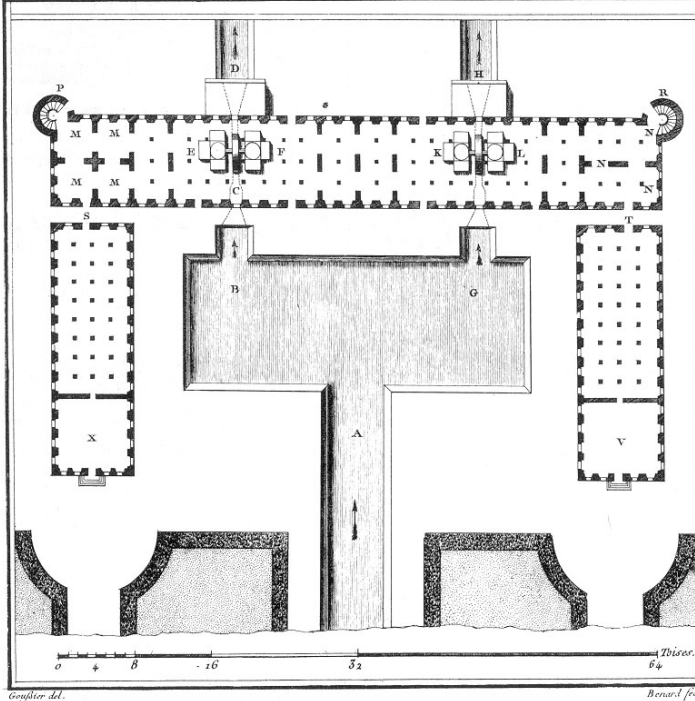
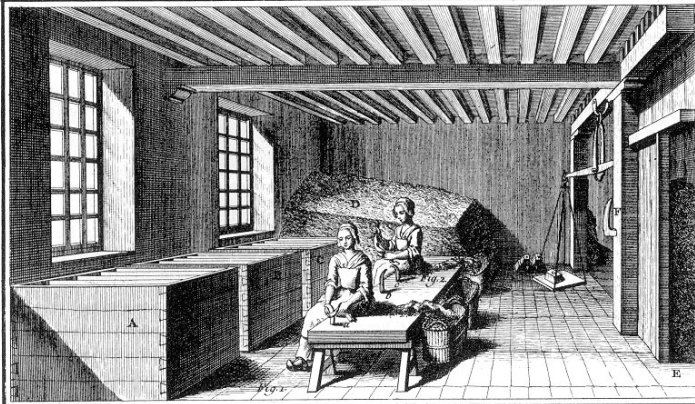

Titel: Maalbak en roerbak in een Hollandse papierfabriek

Uit het boek: De papiermaaker; uit het Fransch van den heere de La Lande, vermeerderd met aanmerkingen en aanhangzels door P. J. Kasteleijn, 1792

Opmerking: De gravure dateert van voor 1762, de datum van de oorspronkelijke Franse uitgave

Papetterie, Délissage.

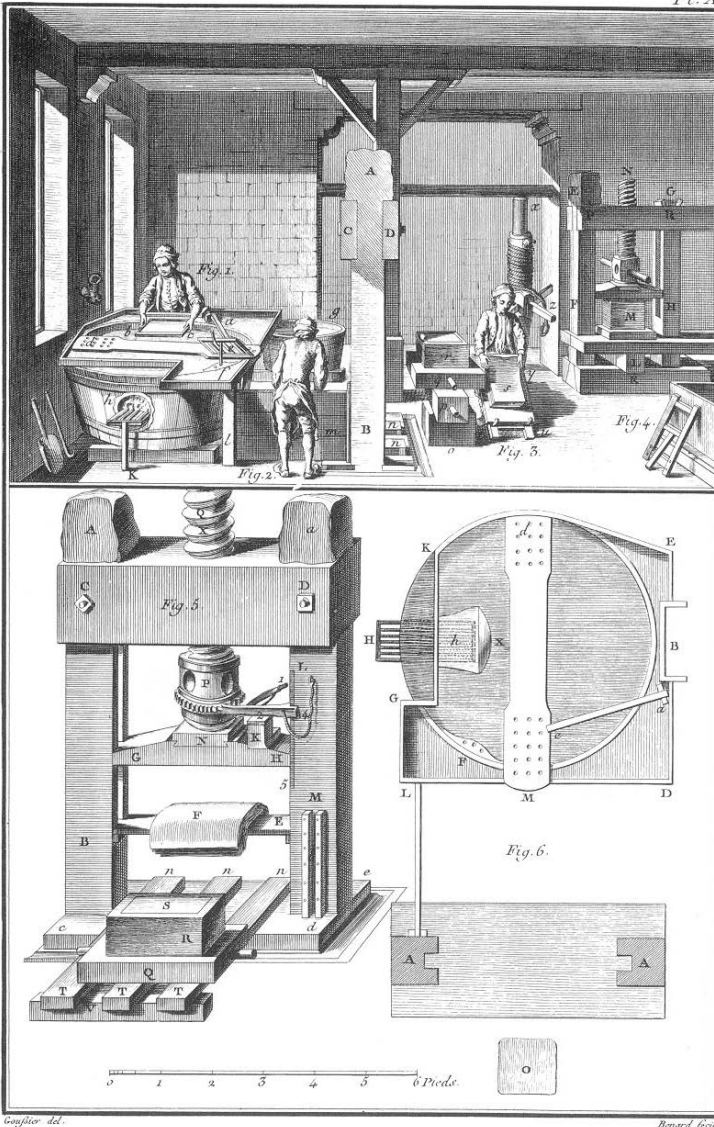
Titel: Papetterie, Délissage

Datering: 1767

Vervaardiger: Goussier tekenaar, Benard graveur

Uit: Encyclopédie, ou dictionnaire raisonné des sciences, des arts et des métiers, ed. Denis Diderot and Jean le Rond D'Alembert, Recueil de Planches, deel 5, 1767

Opmerking: University of Chicago : ARTFL Encyclopédie Projet (Spring 2010 Edition), Robert Morrissey (ed), <http://encyclopedie.uchicago.edu/>.

Papetterie, Cuve à Ouvrer.

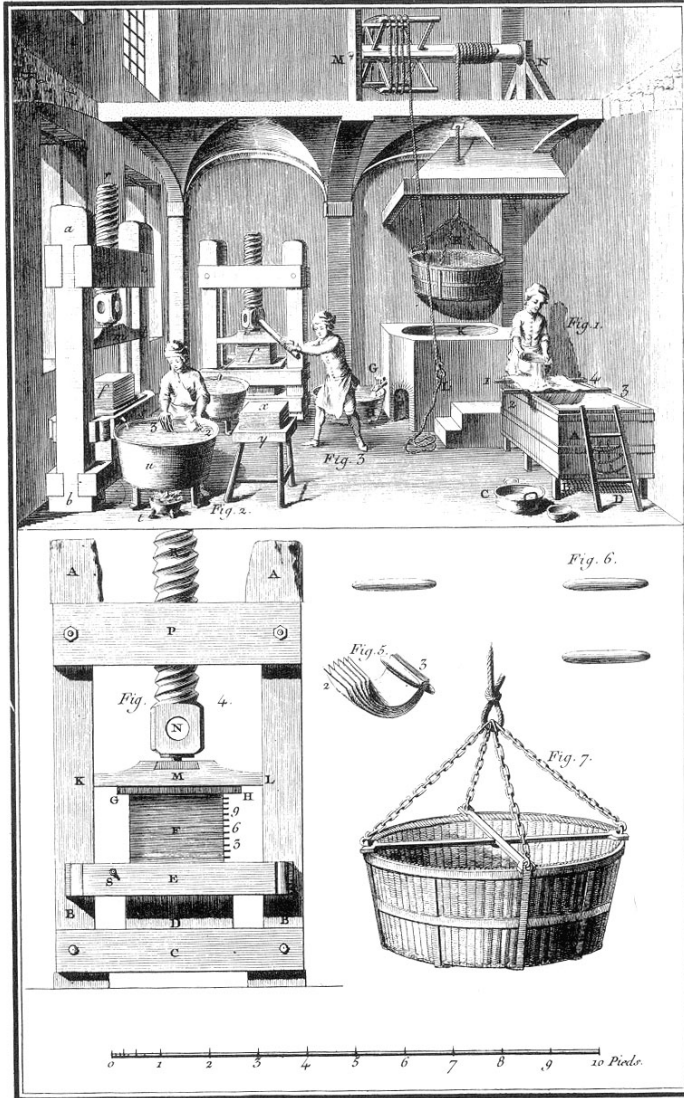
Titel: Papetterie, Cuve à ouvrer

Datering: 1767

Vervaardiger: Goussier tekenaar, Benard graveur

Uit: Encyclopédie, ou dictionnaire raisonné des sciences, des arts et des métiers, ed. Denis Diderot and Jean le Rond D'Alembert, Recueil de Planches, deel 5, 1767

Opmerking: University of Chicago : ARTFL Encyclopédie Projet (Spring 2010 Edition), Robert Morrissey (ed), <http://encyclopedia.uchicago.edu/>.

Papetterie, Colage.

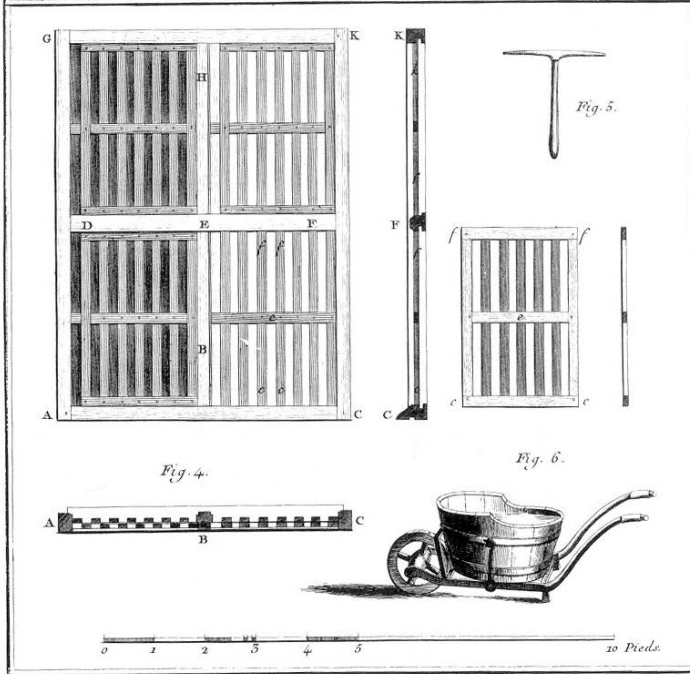
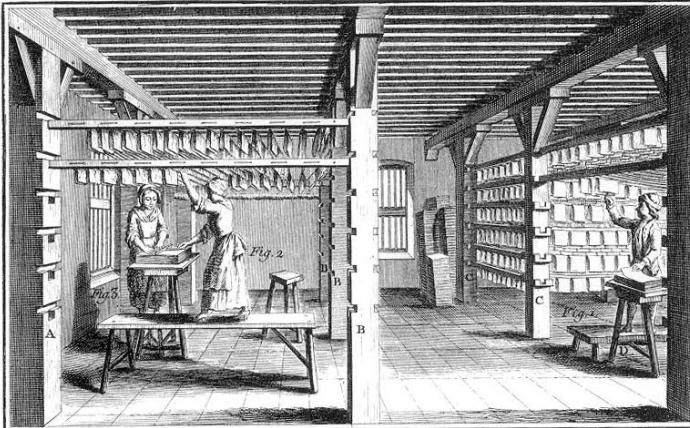
Titel: Papetterie, Colage

Datering: 1767

Vervaardiger: Goussier tekenaar, Benard graveur

Uit: Encyclopédie, ou dictionnaire raisonné des sciences, des arts et des métiers, ed. Denis Diderot and Jean le Rond D'Alembert, Recueil de Planches, deel 5, 1767

Opmerking: University of Chicago : ARTFL Encyclopédie Projet (Spring 2010 Edition), Robert Morrissey (ed), <http://encyclopedie.uchicago.edu/>.

Papetterie, Etendage.

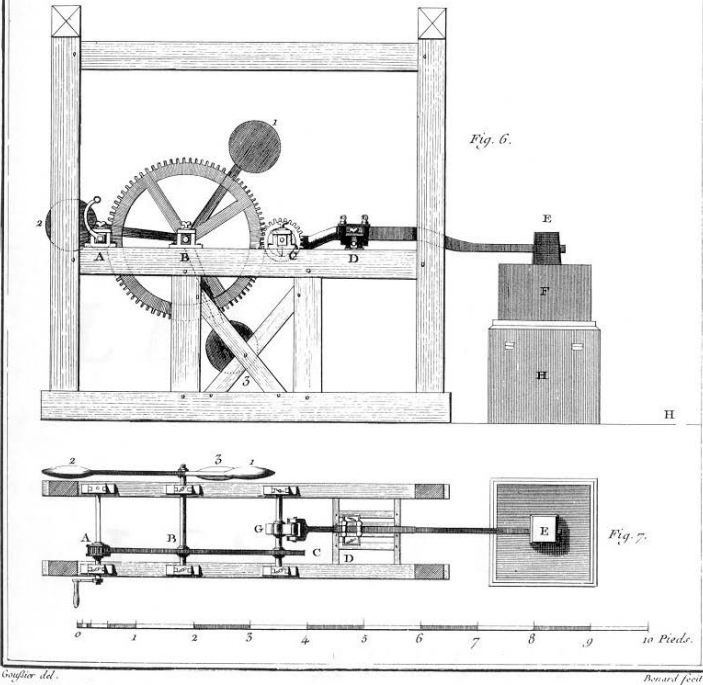
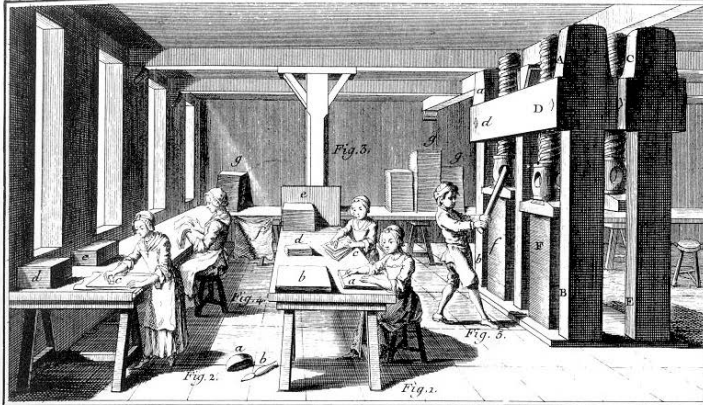
Titel: Papetterie, Etendage

Datering: 1767

Vervaardiger: Goussier tekenaar, Benard graveur

Uit: Encyclopédie, ou dictionnaire raisonné des sciences, des arts et des métiers, ed. Denis Diderot and Jean le Rond D'Alembert, Recueil de Planches, deel 5, 1767

Opmerking: University of Chicago : ARTFL Encyclopédie Projet (Spring 2010 Edition), Robert Morrissey (ed), <http://encyclopedie.uchicago.edu/>.

Papetterie, La Salle.

Titel: Papetterie, La Salle

Datering: 1767

Vervaardiger: Goussier tekenaar, Benard graveur

Uit: Encyclopédie, ou dictionnaire raisonné des sciences, des arts et des métiers, ed. Denis Diderot and Jean le Rond D'Alembert, Recueil de Planches, deel 5, 1767

Opmerking: University of Chicago : ARTFL Encyclopédie Projet (Spring 2010 Edition), Robert Morrissey (ed), <http://encyclopedia.uchicago.edu/>.

Auteursrecht: Henk Porck

Collectienaam: Papierhistorische collectie van de Koninklijke Bibliotheek, Collectie Laurentius

Titel: Riemkap van de firma D. & C. Blauw

Datering: de firma bestond van 1750 tot 1762.

Opmerking: een watermerk met het logo 'D. & C. Blauw' werd ook gedurende een onbekende periode door de opvolgende firma Blauw & Briel gebruikt

